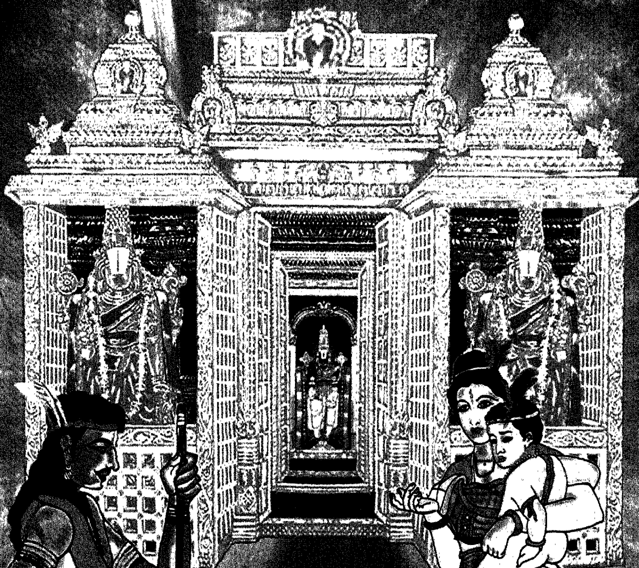
చెంచునాటకము

యక్షగానము

మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ ప్రణీతము

పరిష్కర్త

ఆచార్య కె.జె. కృష్ణమూర్తి

ప్రచురణ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తిరుపతి

చెంచు నాటకము

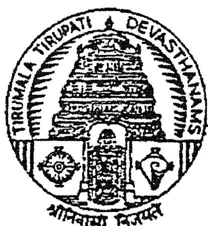
యక్షగానము

మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ ప్రణీతము

సాధారణ సంపాదకుడు :

బి.యస్. రెడ్డి (భూమన్)

సంచాలకుడు, తి.తి.దే. "శ్వేత", తిరుపతి

పరిష్కర్త : ఆచార్య కె.జె. కృష్ణమూర్తి

తరిగొండ వెంగమాంబ వాఙ్మయ ప్రాజెక్ట్

తి.తి.దే. "శ్వేత" తిరుపతి

ప్రచురణ

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

2007

CEÑCU NĀṬAKAMU

(YAKṢAGĀNAMU)

MĀTṚŚRĪ TARIGOṆḌA VEṄGAMĀMBA

Edited by

Prof. K.J. Krishnamoorthy

Tarigoṇḍa Veṅgamāmba Vāñmaya Project

"SVETA", T.T.D., TIRUPATI.

TTD "SVETA" Religious Publications Series No : 4

First Edition: 2007

Copies : 5000

Cover Design : **P. Srinivas**

Published by

A.P.V.N. SARMA, I.A.S.,

Executive Officer,

Tirumala Tirupati Devasthanams,

TIRUPATI - 517 507

DTP & Printed at

Sri Parasarya Press

Sri Vyasasramam

Ph: 08578-287528

ముందుమాట

కలియుగదైవంగా ప్రశస్తిగాంచిన వేంకటరమణుని భక్తపరంపరలో ఒక్కొక్కరిది ఒక విశిష్టత. ఈ విశిష్టత ఆ యా భక్తులు శ్రీవారిని ఆరాధించటంలో అవలంబించిన మార్గాలవల్ల మనకు వెల్లడవుతూవుంటుంది. 'శ్రీవేంకటాచల మాహాత్మ్యం' వంటి సరస కావ్యాలను స్వామికి సమర్పించి తరించిన తరిగొండ వెంగమాంబ ఆ దేవ దేవుని భక్తబృందంలో అగ్రగణ్యయైన కవయిత్రీశిరోమణి!

ఈ 'కవితాతపస్విని' తిరుమల క్షేత్రంలో తపోవనం లాంటి ఒక తులసీ బృందావనాన్ని నెలకొల్పింది. ఆ 'బృందావనం'లో రాజయోగసాధనతో పాటు, వాఙ్మయ తపస్సు కావిస్తూ శ్రీనివాసునకు అంకితంగా అనేక కృతులను వెలువరించింది.

ఈ మహాకవయిత్రి రచించిన పదునెనిమిది కృతుల్లో చాలా భాగం అముద్రితంగా, సాహితీపరులకు అందుబాటులో లేనివిగా అజ్ఞాతంగా ఉంటున్నాయి. తిరుమలేశునికి మీదుకట్టి అవతరించిన ఈ రచనల నన్నిటిని ప్రచురించవలసిన ఆవశ్యకతను గుర్తించి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ఈ కవయిత్రి పేరట ఒక గ్రంథ పరిష్కరణ ప్రాజెక్టును నెలకొల్పింది. ఈ ప్రాజెక్టు నిర్వహణ బాధ్యతలను తి.తి.దే. "శ్వేత" సంస్థ సంచాలకులయిన శ్రీ 'భూమన్' గారికి అప్పగించింది.

ఉద్యమస్ఫూర్తి మేళవించిన ఉత్సాహపూరితులయిన "శ్వేత" సంచాలకులు శ్రీ 'భూమన్' గారు ఇటీవలే ఈ కవయిత్రి సారస్వతంపై ఒక జాతీయ సాహితీ సదస్సును విజయవంతంగా నిర్వహించటమే కాక, ఈ కవయిత్రి రచనల యందలి వేర్వేరు గీతాలకు ఆడియో సీ.డీ.లను తగిన గాయనీ గాయకులచే తయారు చేయిస్తుండటం మిగుల ముదావహమయిన విషయం.

హరికీర్తనాచార్యుడైన తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల జయంతి ఉత్సవాల లాగానే, ఈ కవయిత్రి యొక్క సాహితీ సమారాధనోత్సవాలను ఈమె జన్మదినమైన నృసింహుని జయంతి సందర్భంగా ప్రతి సంవత్సరం నిర్వహించడానికికూడా

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం నిశ్చయించింది. ఇందులకు అనుగుణంగా మే 1వ తేదీన జరుపబోయే వెంగమాంబ జయంతి ఉత్సవ సందర్భంలో ఆవిష్కరించే నిమిత్తంగా ఈ క్రింది ప్రచురణలను చేపట్టి సిద్ధంచేస్తూవుండటం ఆహ్లాదదాయకంగా ఉంది.

1. తరిగొండ నృసింహశతకము

2. శ్రీవేంకటేశ్వర కృష్ణమంజరి (స్తుతి కావ్యము)

3. రమా పరిణయము (ద్విపద కావ్యము)

4. బాలకృష్ణ నాటకము (యక్షగానము)

5. చెంచునాటకము (యక్షగానము)

6. భక్తిగీత సుధాలహరి (వెంగమాంబ యక్షగానాల్లోని 108 గేయాల సంకలనం)

7. అష్టాంగయోగ సారము (పద్యకావ్యము)

ఈ ప్రచురణలన్నీ సహృదయ సాహితీ లోకాన్ని అలరింపజేయగలవని ఆశిస్తున్నాను.

ఇలాగే ఈ భక్త కవయిత్రి యొక్క రచనలన్నీ శ్రీనివాసుని దివ్యానుగ్రహ విశేషంచేత అచిరకాలంలోనే చక్కని పీఠికలతో గూడిన సుపరిష్కృత రూపాలతో వెలుగుచూడగలవని ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

తిరుపతి
28, మార్చి 2007

ఎ.పి.వి.ఎన్. శర్మ
శ్రీకార్యనిర్వహణాధికారివర్యులు
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు.

మనవి

తెలుగులో అన్నమయ్య తరువాత రాశిలోనూ, వాసిలోనూ విష్ణు సాహిత్యాన్ని విరివిగా అందించిన మహాకవయిత్రి మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ. వెంగమాంబ 'తెలుగు మీరా'గా సుప్రసిద్ధురాలై, పోతనతో సాటియైన భక్తకవయిత్రిగా ప్రస్తుతింపబడింది.

శ్రీనివాసుణ్ణి రసరమ్యములైన కావ్యకుసుమాలతో పూజించి తరించిన సుమధుర సారస్వతమూర్తి తరిగొండ వెంగమాంబ. ఈ కవయిత్రి రచనలు శ్రీవేంకటేశ్వరుని సాహితీ మందిరంలో వెలిగించిన అఖండ దీపాలు. ఆ దీప కళికల కాంతులు ఈనాటికీ నిరంతరం ఆ తిరుమలేశుని దివ్య వైభవాన్ని అక్షరంగా ప్రకాశింపజేస్తున్నాయి.

తిరుపతికి పశ్చిమాన 100 కి.మీ దూరంలో తరిగొండ గ్రామంలో ప్రభవించి, మధురకవితా సుధాధారలతో శ్రీ వేంకటేశుని అభిషేకించి తరించిన తెలుగు కవయిత్రి, అఖిలాంధ్ర జనయిత్రి తరిగొండ వెంగమాంబ.

సాంఘిక దురాచారాలపై సమరం ప్రకటించి, బాల వితంతువులపై ఆనాడు జరిగే అన్యాయాలను ప్రతిఘటించి- తనకోసం కాదు- తనవంటి అభాగినులపై సంప్రదాయం పేరిట జరిగే అమానుష కృత్యాలను ఎదిరించి, తిరుగుబాటు బావుటా ఎగురవేసిన విప్లవవనిత వెంగమాంబ.

అనేకానేక ప్రక్రియలలో శతకాలు, యక్షగానాలు, ద్విపదలు, తత్త్వ సంబంధమయిన రచనలు, శ్రుతి, లయ సమన్వితములైన వేదాంతగీతాలు వెలయించటమేగాక, శ్రీ వేంకటాచలమాహాత్మ్యంవంటి బృహత్కావ్యములను రచించిన విదుషీమణి వెంగమాంబ.

శ్రీతరిగొండ వెంగమాంబ విశిష్ట వ్యక్తిత్వాన్ని పసిగట్టిన తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానం కార్యనిర్వహణాధికారి, గౌరవనీయులు, సంస్కారి శ్రీ ఏ.పి.వి.యన్.శర్మ గారు ఈ కవయిత్రి రచనలను పరిష్కరించి, ప్రచురించుటకుగాను తరిగొండ

వెంగమాంబ వాఙ్మయప్రాజెక్టును ఏర్పరచి అందుకు పరిష్కర్తగాశ్రీ కె.జె.కృష్ణమూర్తిగారిని నియమించినారు. ఆ ప్రాజెక్టు "శ్వేత" ఆధ్వర్యంలో పనిచేసేట్టుగా ఆదేశించినారు. స్వయాన సాహితీప్రియుణ్ణి అయిన నాకు తరిగొండ వెంగమాంబను గురించి తెలుసుకునే అవకాశం ఈ రకంగా కలిగింది. వెంటనే ఆమె సాహిత్యంమీద రెండు రోజులు జాతీయ సాహితీసదస్సు నిర్వహించటం, అనంతరం పుస్తక ముద్రణతో పాటు, ఆమె పాటలకు బాణీలు కూర్పించి, ఆడియో సి.డి.లుగా విడుదల చేయటానికి పూనుకున్నాను. తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల చరిత్రలో మొట్టమొదటి సారిగా ఆమె జన్మదినం సందర్భంగా రెండు రోజులపాటు సంగీత, సాహిత్య కార్యక్రమాలు నిర్వహించతలపెట్టినాను అతి త్వరలో అన్ని పుస్తకాల ముద్రణ, పాటల ఆడియో సి.డి.ల విడుదల పూర్తి చెయ్యాలనే పట్టుదలతో ఉన్నాము.

ఈ బృహత్ కార్యక్రమము సఫలీకృతం కావటానికి పూర్తి కారకులు శ్రీ ఏ.పి.వి.యన్.శర్మగారు; మా ప్రియతమ కార్యనిర్వహణాధికారి. వారికి తెలుగు సాహితీ, సంగీత ప్రియుల పక్షాన ధన్యవాదాలు.

బి.యస్.రెడ్డి
సంచాలకులు
"శ్వేత"

పీఠిక

1. కథా సంగ్రహం:

శేషాచలారణ్యంలోని 'తుంబురుకోన'లో నెలకొనియున్న చెంచు గూడెంనుండి ఒకనాడు ఒక చెంచుయువతి కొడుకును పయ్యెదలో కుదురుగా కట్టుకొని, విల్లమ్ములు దాల్చి, తన పతితో గూడి వేటకై బయలు దేరుతుంది. అలా వేటాడుతూవుండగా కొంతసేపటికి తన పెనిమిటి కాన రానందువల్ల, ఆమె ఆతణ్ణి వెదకుతూ తిరుమల ఆలయంచాయలకు వచ్చి, మగణ్ణి ఎలుగెత్తి పిలుస్తుంది.

ఆ పిలుపు విన్న శ్రీ వేంకటేశ్వరమందిర ద్వారపాలకులు (జయ విజయులు) ఆ చెంచెతను దగ్గరకు పిలిచి, ఆమె వృత్తాంతం అడుగుతారు. ఆ వృత్తాంతం ఇది: చెంచు లందరిలోనూ ముఖ్యుడు శిఖినాయకుడు. ఆయనకు ఇద్దరు కూతుళ్లు. వారిలో పెద్దదయిన చెంచులక్ష్మిని తరిగొండ నృసింహుడు పరిణయమైనాడు. రెండవ కూతురైన తనను వింధ్యాద్రినుండి వచ్చిన చెంచు యువకుడు పెండ్లాడినాడు. తనతోపాటు వేటకు వచ్చి, కనిపించకుండా పోయిన తన పతియైన ఆ చెంచుయువకుణ్ణి చూచివుంటే చెప్పవలసిందని ఆ చెంచుయువతి ద్వారపాలురను అడుగుతుంది. అతడు ఎలా వుంటాడో తెల్పవలసిందని ద్వారపాలకులు (జయవిజయులు) చెంచుయువతిని (చెంచెతను) అడుగుతారు.

పేడిగడ్డం, మిట్ట నొసలు, కుంటిచేతులు, గొంటు మాటలు, పిల్లి కండ్లు, ఉంట పొక్కిలి, ఊచపిఱ్ఱలు, దొప్ప చెవులు, బాన కడుపు గలిగి గూనిగా, పొట్టిగా ఉంటాడని, గట్టి విల్లమ్ములు పట్టుకొని ఉంటాడని, తరిగొండ నరసింహుడికి షడ్డకుడని చెంచిత తనపతియగు చెంచునాయుని లక్షణాలను ద్వారపాలకులకు వివరిస్తుంది. తాము అలాంటి వ్యక్తిని చూడలేదనీ, చెంచులు

విహరించే ప్రదేశాలను తెల్పవలసినదనీ జయవిజయులు ఆమెను కోరుతారు. తదనుగుణంగా చెంచిత తమ నివాసస్థలాలను, విహార భూములైన ఆ యా ద్వీపాల, సముద్రాలయొక్క విశేషాలనుగూర్చి వాళ్లకు వివరిస్తుంది.

అనేక పర్వతాలను చూచివచ్చిన తనకు ఈ పర్వతం మహావింతగా ఉన్నదని చెంచెత ఆశ్చర్యపడుతుంది. 'నలుదిక్కుల చదరంగా వుండి రెండు వైపుల పెట్టెలు పేర్చినట్లుగా ఉండే ఈ కొండ లేమి?'- అని చెంచిత అమాయకంగా అడుగుతుంది. 'చెంచుభామా! ఇవి కొండలు కావు; స్వామివారు వేంచేసే తిరువీథుల్లోని ఉభయపార్శ్వాలయందు పరమభాగవతోత్తములు నివసించే మందిరశ్రేణు లివి'! అని వాళ్లు వివరిస్తారు. ఇలాగే, తిరుమల ఆలయప్రాకారాలను పలకకొండలని, గోపురాలను నిడివి కొండలని, 'ఆనందనిలయ' విమానాన్ని నిగనిగ మెరసే కూచగుట్టలని భ్రమపడి ప్రశ్నించిన చెంచుయువతికి, ద్వారపాలకులు వాటి, వాటి నిజస్వరూపాన్ని చక్కగా విశదీకరిస్తారు.

అటు పిమ్మట, ఆ చెంచుచెలి జయవిజయులు కోరగా తమ కులంలో జరిగే పెండ్లి పద్ధతుల్ని వర్ణిస్తుంది. 'ఓరన్నా! మా తుంబురుకోనలో నే నొక వేంకటేశ్వరుణ్ణి చూస్తూ వుంటాను. ఆ వేంకటేశ్వరుడు అధికుడా? ఈ గుళ్లో ఉన్న వేంకటేశ్వరుడు ఎక్కువా? చూచి తెలిసికొంటాను'- అని తెలివిగా అడుగుతుంది. ఆ ద్వారపాలకులు అంతకన్న తెలివిగా తమ ప్రసంగాన్ని మార్చి, తుంబురుకోనలో వుండే విశేషాలను, ఆ కోనకు విచ్చేసే వేంకటేశ్వరుని స్వరూపాన్ని, చెంచువారు ఆయనను సేవించే పద్ధతులను గూర్చి తెల్పగోరుతారు. ఆ యా విషయాలను వివరించిన అనంతరం ఆ జయవిజయులు, చెంచితను స్వామిని దర్శించుకోవటానికి అనుమతిస్తారు.

ఇంతలో అడవినుండి చెంచునాయుడు వస్తాడు. వేంకటేశ్వరుడు జారుడని, చోరుడని ఆరోపిస్తూ, ఆతడు చెంచితను గుళ్లోకి వెళ్లనివ్వకుండా అడ్డుకుంటాడు. భర్తయొక్క ఆకలి తీర్చే నిమిత్తమై గెనుసు గడ్డలు తెచ్చేందుకు చెంచిత బుడుతణ్ణి అతని చేతికిచ్చి అడవిలోకి వెళ్తుంది. ఆ సమయంలో పులివచ్చి చెంచునాయుణ్ణి బెదరించి, పసివాణ్ణి ఎత్తుకొని పోతుంది. నాయునియొక్క పెడబొబ్బలు విని, చెంచెత పరువెత్తి వస్తుంది. విషయం తెలిసికొన్న చెంచిత పుత్రశోకంతో మూర్ఛిల్లుతుంది. కొంతసేపటికి తేరుకొన్న చెంచిత 'కొడుకును తెచ్చియివ్వ'మని వేంకటేశ్వరుణ్ణి పరిపరివిధాల దీనంగా వేడుకుంటుంది.

వేంకటేశ్వరుడు ద్వారపాలకునిపై ఆవేశమై 'ఓ చెంచుభామా! నన్ను సందర్శిస్తానని పలికి, చూడకుండా పోయినందుకు నీ కొడుకును పులి ఎత్తుకొనిపోయింది. కాబట్టి, బుద్ధి తెచ్చుకొని శీఘ్రమే ముడుపులు తెచ్చి, నా ముందరపెట్టి, కొడుకు నెత్తుకొని గూడెం చేరు!' అని ఆదేశిస్తాడు. అంతేగాక, 'సద్రూపజలములు' స్థాపించియున్న 'చిద్రూపధనం' ఉన్న చోటునూ, ఆ ధనాన్ని సాధించే విధానాన్ని ద్వారపాలకునిపై ఆవిష్టుడైయున్న స్వామియే సంగ్రహంగా చెంచితకు చెబుతాడు. అందుకు చెంచిత అంగీకరిస్తుంది. శ్రీనివాసుడు పులి మ్రింగిన చెంచిత కొమరుణ్ణి పునర్జీవితుణ్ణి కావించి, చెంచితకు ప్రసాదిస్తాడు. అప్పుడు చెంచుముద్దులగుమ్మ మిక్కిలి సంతోషంతో కుమారుణ్ణి ముద్దులాడుతూ, మ్రొక్కుబళ్ళన్నింటిని పూర్తిగా నెరవేరుస్తుంది. 'ఆనందనిలయ'స్థుడయిన శ్రీనివాసునికి మంగళములు పాడుతూ, చెంచిత పతితోగూడి గుడినుండి వెడలి, తుంబురుకోనలోని గూడేన్ని చేరుకోవడంతో ఈ నాటకం సుఖాంతంగా సమాప్త మవుతుంది.

2. కవయిత్రి జీవితరేఖలు:

తరిగొండ వెంగమాంబ ప్రాచీన కవయిత్రుల కోవలో చిట్టచివరి రచయిత్రి. ఈ కవయిత్రి పుట్టుకచే చరితార్థమైన గ్రామం తరిగొండ. ఇది చిత్తూరు జిల్లాలో తిరుపతి పుణ్యక్షేత్రానికి వాయవ్యదిశలో ఇంచుమించు 100 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది. ఈ గ్రామం మహిమగల లక్ష్మీనృసింహ క్షేత్రంగా ప్రాచీనకాలంనుండీ ప్రసిద్ధి గాంచింది.

అసలు "తరిగొండ"- అంటేనే 'నృసింహస్వామి'- అని అర్థం. పూర్వం పెరుగు చిలికే కుండలో సాలగ్రామ శిలారూపంలో లక్ష్మీనృసింహుడు అవతరించినందువల్ల ఆ వూరిపేరు 'తరికుండ'గా వ్యవహరింపబడింది. సామాన్యజనుల ఉచ్చారణలో అది 'తరిగుండ'గా మారి, చివరకు 'తరిగొండ' అనే పేరు స్థిరపడింది. కనుక, 'తరిగొండ'- అంటే 'పెరుగు చిలికే కుండలో వెలసిన నృసింహుడు'- అని అర్థం. తరిగొండ దేవాలయం కాణిపాకం లాగానే ఆ ప్రాంతంలో సత్యప్రమాణాలకు ప్రశస్తి గడించింది.

నందవర శాఖీయులు, వసిష్ఠగోత్రులు అయిన కానాల మంగమాంబ, కృష్ణయామాత్యుడు ఈ కవయిత్రి తల్లిదండ్రులు. జననీ జనకులు సంతానార్థులై తిరుపతియాత్ర కావించిన అనంతరం జన్మించినందువల్ల- వేంకటేశ్వరుని వరప్రసాదంగా కూతురు కలిగిందని - వెంగమాంబ అనే నామకరణం కావించారు. ఆమెకు చిన్ననాటినుండే దైవభక్తి సహజంగా అలవడింది. ఈ కవయిత్రి జననకాలం క్రీ.శ. 1730 ప్రాంతం.

వెంగమాంబ దైవభక్తి ధోరణి తొలుదొలుత తల్లిదండ్రులకు ఆనందం కలిగించినప్పటికీ, రాను రాను వయస్సుకు మించిన భక్తిపరవశతతోను, తాత్త్వికమైన పరధ్యాసతోను మైమరచిపోవడం, పాటలు పాడుతూ, వీధిలో

సైతం నృత్యంచేసే స్థితి సాగుతూవున్నందువల్ల, ఇరుగుపొరుగువారు అది యొక ఉన్మాదస్థితియని ప్రచారం చెయ్యసాగారు. అందువల్ల, తల్లిదండ్రులు ఆమెకు బాల్యంలోనే– ఆమె వద్దంటూవున్నప్పటికీ– బలవంతంగా వివాహం చేసినారు. వరుడు చిత్తూరుకు సమీపమందలి నారగుంటపాళెం వాస్తవ్యుడూ, శ్రీవత్సగోత్రుడూ అయిన ఇంజేటి తిమ్మయార్యుని కుమారుడైన వేంకటాచలపతి. వివాహమైన కొన్నాళ్లకు వరుడు విధివశాత్తు పరమపదించాడు. ఈ సంఘటన బాలికయైన వెంగమాంబలో నెలకొనివున్న వైరాగ్యభావాన్ని పెంపొందించింది.

ఆ కాలంలో మదనపల్లిలో రూపావతారం సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులనే వేదాంతి, గొప్ప రాజయోగి ఉండేవారు. కృష్ణయామాత్యుడు కూతురి భవిష్యత్తు ప్రశాంతంగా సాగేందుకు అనువుగా ఆయనచేత బ్రహ్మవిద్యోపదేశం చేయించాడు. గురువుగారివల్ల అష్టాంగయోగ విధానాన్ని, మంత్రోపదేశాన్ని స్వీకరించిన వెంగమాంబ జన్మాంతర సుకృతంతో కూడిన తీవ్రసాధనలచేత అచిరకాలంలోనే యోగవిద్యలో ఎంతో అనుభవాన్ని గడించి, గొప్పయోగిని కాగలిగింది!

వెంగమాంబ యథాప్రకారం ఒకనాటి మధ్యాహ్నవేళలో యోగాభ్యాసాన్ని విరమించి, అలసతతో ఆకాశంలోకి చూస్తుండగా, ఏవో కొన్ని అక్షరాల బంతులు ప్రకాశిస్తూ దిగివచ్చి ఆమె ముఖంలో ప్రవేశించాయి! ఈ దివ్యానుభూతిని ఈ భక్తకవయిత్రి తరువాతి కాలంలో తిరుమల క్షేత్రంలో రచించిన "శ్రీవేంకటాచల మాహాత్మ్యం" అనే పద్యకావ్యం యొక్క అవతారికయందు ఇష్టదేవతా ప్రార్థనలో రెండు పద్యాల్లో స్పష్టంగా పేర్కొన్నది.

నన్నయభట్టారకుడు మొదలుకొని నేటిదనుక విలసిల్లిన ఆంధ్ర సారస్వతంలో ఏ యితర కవయిత్రి గాని, కవిగాని ఇలాంటి అపూర్వాను

భవాన్ని- అక్షరాల రూపేణ శారద సాక్షాత్కరించిన సంగతిని- పేర్కొన్న వారు లేరు. అందువల్ల, ఇది ఈ భక్త కవయిత్రి జీవితంలోని అద్వితీయమైన అనుభవంగా పేర్కొనదగివుంది.

అప్పటినుండి గురువర్యుని ప్రోత్సాహంతో వెంగమాంబ గ్రంథరచన ద్వారా భగవంతుణ్ణి ఆరాధించడానికి ఉపక్రమించింది. చిన్నప్పుడు ఓనమాలు నేర్వకున్నా, ఛందస్సు, అలంకారశాస్త్రం మున్నగు వాటిని అభ్యసింపకపోయినా, ప్రాచీన కావ్య, నాటకాదులను పఠింపక పోయినప్పటికీ, వెంగమాంబ తరిగొండ లక్ష్మీనృసింహదత్తమైన కవితాకళా నైపుణ్యంతో- 1. తరిగొండ నృసింహశతకము 2. నృసింహవిలాసకథ (యక్షగానము) 3. శివనాటకము (యక్షగానము) 4. రాజయోగా మృతసారము (ద్విపదకావ్యము) 5. బాలకృష్ణనాటకము (యక్షగానము)- అనే అయిదు కృతులను తరిగొండలో ఉండగా రచించింది.

సమాజం దృష్టిలో వితంతువైనా, 'భగవంతుడే నా పతి' అని సువాసినీ వేషంతో ఉంటూవున్నందువల్ల, పుష్పగిరి పీఠాధిపతి ఆ వూరికి వచ్చి, సభ చేయించి, వెంగమాంబను పిలిపించి ప్రశ్నించాడు. ఆమె తపశ్శక్తిని ప్రత్యక్షానుభూతంగా తెలిసికొని, ఆమె గొప్ప నృసింహోపాసకురాలని, ప్రహ్లాదాంశతో జన్మించిన కారణజన్మురాలని కొనియాడాడు. ఆ వూరి పూర్వాచారపరాయణులను మందలించి వెళ్లినాడు.

పుష్పగిరి స్వాములవారు వెళ్లిపోయిననాటినుండి వెంగమాంబ తరిగొండ లక్ష్మీనృసింహుని ఆలయంలోనే ఉంటూవచ్చింది. ఆ దేవాలయంలో ఉన్న ఆంజనేయుని విగ్రహందాపున యోగంలో నిమగ్నయై ఉండగా, ఆలయార్చకుడు గమనించి ఒకనాడు తలవెంట్రుకలు పట్టి ఇవతలికి లాగినాడు. అందువల్ల యోగం భగ్నమయింది. తనకు బాధ

కలిగినా, వెంగమాంబ ఆతనిని ఏమీ అనకుండా, అచ్చటినుండి అడవి మార్గాన పయనించి, కొలది రోజులలో తిరుమల క్షేత్రాన్ని చేరుకొన్నది.

పిన్నప్రాయంలోనే తిరుమల చేరిన వెంగమాంబ గొప్ప యోగిని యని, దైవభక్తురాలని శిష్యులద్వారా తెలిసికొన్న ఆనాటి హథీరాంజీ మఠాధి పతియైన మహంతు ఆమెకు వసతి సౌకర్యాన్ని కల్పించాడు. అందువల్ల గ్రంథరచనాకైంకర్యాన్ని మరల ప్రారంభించింది.

వెంగమాంబ గొప్పభక్తురాలని తెలిసికొన్న అన్నమాచార్య వంశీయులు తిరుమలలో ఉత్తరమాడ వీథిలో తమయింటిలో గల చిన్న భాగాన్ని ఆమెకు నివాసంగా ఇచ్చారు. ఈ కారణంచేత ఈ కవయిత్రికి సంకీర్తనాచార్యులైన తాళ్లపాకవంశకవుల రచనలను పఠించే చక్కని అవకాశం స్వామి సంకల్పంగా లభించింది! తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులను “వరలబ్ధమన్నమా చార్యునకు”– అని తన కావ్యంలో పూర్వకవిస్తుతిలో ప్రశంసించిన ఏకైక కవయిత్రి తరిగొండ వెంగమాంబ!

తిరుమలలో వెంగమాంబ నివాసానికి ఒక వైపున తాళ్లపాకవారు, ఇంకొక ప్రక్కన అక్కారాం వెంకటరామదీక్షితులనే అర్చకుల పెద్ద నివసిస్తూ వుండేవారు. ఆయన నిష్కారణంగా ఆమెకు కొన్ని ఇబ్బందులు కలిగిస్తూ, మనస్సు నొప్పిస్తూవుండేవాడు. అందువల్ల ఆ యోగీశ్వరి అంతరాత్మ ప్రేరణచే తుంబురుకోన– అనే దట్టమైన అరణ్య ప్రదేశాన్ని చేరుకొన్నది. అచ్చటనున్న ఒక కొండగుహలో దాదాపు ఆరేండ్లు తీవ్రంగా తపస్సాధన కావించింది.

మహంతు మొదలైన తిరుమలవాసుల అభ్యర్థనను అంగీకరించి వెంగమాంబ మరల తిరుమల చేరుకొన్నది. అనంతరం ఉత్తరమాడ వీథిలో ఎత్తైన ప్రదేశంలో ఒక పూలతోటను నెలకొల్పి, ఆ బృందావనంలో నిరంతరం

మోక్షచింతన, రచనావ్యాసంగం కావిస్తూవుండేది. తిరుమల పుణ్యక్షేత్రంలో ఈ భక్త కవయిత్రి రచించిన రచన లీ క్రిందివి: 1. విష్ణుపారిజాతము (యక్షగానము) 2. రమాపరిణయము (ద్విపద కావ్యము) 3. చెంచు నాటకము(యక్షగానము) 4. శ్రీ వేంకటేశ్వర కృష్ణమంజరి (స్తుతికావ్యము) 5. రుక్మిణీ నాటకము (యక్షగానము) 6. గోపికానాటకము (గొల్లకలాపము) (యక్షగానము) 7. శ్రీభాగవతము (ద్విపద కావ్యము) 8. శ్రీవేంకటాచల మాహాత్మ్యము (పద్యకావ్యము) 9. అష్టాంగయోగ సారము(తాత్త్వికమగు పద్యకావ్యము) 10. జలక్రీడా విలాసము (యక్షగానము) 11. తత్త్వకీర్తనలు 12. ముక్తి కాంతా విలాసము (యక్షగానము) 13. వాసిష్ఠ రామాయణము (ద్విపద కావ్యము). భక్తి వేదాంతభావగర్భితాలైన ఈ రమణీయ రచనలవల్ల, శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామివారికి ఈ కవితాతపస్విని కావించే కైంకర్యాలవల్ల ఈ భక్తకవయిత్రియొక్క మహానుభావత ఆనాడు వెన్నెలవలె ఆంధ్రావనిలో అలముకొన్నది. తిరుమలలో తాళ్లపాక వంశీయుల ఇంటి ప్రక్కనున్న ఆమె నివాసం (మఠం) "అష్టఘంటములు"- అను పేరిట ఎనిమిదిమంది తాళపత్ర లేఖకులతో నిత్యం సందడిగా ఉంటూ, ఆకాలంలో దర్శనీయమైన సాహితీ కేంద్రంగా ప్రకాశిస్తూవుండింది.

వెంగమాంబ తిరుమలలో తాను రచించిన కృతుల నన్నింటిని ఇలవేల్పైన తరిగొండ లక్ష్మీనృసింహస్వామికీ, ఇష్టదైవమైన వేంకటేశ్వరునికీ అభేదంగా అంకితం కావించింది. పైన పేర్కొన్న పదునెనిమిది కృతులేగాక, ఆ యా సందర్భాల్లో ఆశువుగా చెప్పిన పద్యాలు, శ్లోకాలు, పాటలు మొదలయిన వెన్నో! వాటిలో కొన్ని మాత్రమే ఈనాడు లభిస్తూవున్నాయి.

ఈ యోగీశ్వరి ప్రతిసంవత్సరం వైశాఖమాసంలో నృసింహ జయంతి ఉత్సవాలను వైభవంగా నిర్వహిస్తూవుండేది. ఆ ఉత్సవాలలో జరిగే అన్న

దానానికి ఆనాటి జమీందార్లు, పాళెగార్లు, ఆ యా గ్రామాల సామాన్య ప్రజానీకం వ్రాయించియిచ్చిన దానపత్రాలు (తాళపత్రాలు) వెంగమాంబ గారి విశిష్టవ్యక్తిత్వాన్ని, సమాజంలో ఆమె యెడల నెలకొనియుండిన భక్తి, గౌరవాలను చక్కగా చాటుతూవున్నాయి.

క్రీ.శ. 1817 ఈశ్వర శ్రావణశుద్ధనవమి నాడు ఈ కవయిత్రీ మతల్లి సజీవ సమాధిద్వారా శ్రీనివాసునిలో ఐక్యమైనట్లు పరంపరగా వినవస్తున్న విషయం. ఈ మహనీయ సాహితీమూర్తియొక్క బృందావనం ఈ నాటికీ తిరుమల పుణ్యక్షేత్రంలో దర్శనీయమై అలరారుతూవుంది.

3. తెలుగులో "యక్షగానం" యొక్క పుట్టు పూర్వోత్తరాలు (సంగ్రహంగా):

తెలుగు సాహిత్యంలోని 'దేశి' (indigenous)రచనా ప్రక్రియలలో అత్యంత విశిష్టమైనది యక్షగాన ప్రక్రియ. అది యెంత విశిష్టమైనదో దాని పుట్టుక అంత విచిత్రమైనది. ఆదిలో అది దేవతారాధనకై ఉద్దేశింపబడిన ప్రత్యేక గాన పద్ధతిగా ఆవిర్భవించింది. యక్షులయొక్క గానపద్ధతియే యక్షగానం.

యక్షులు గంధర్వ, విద్యాధరాదులలాగా 'దేవయోనులు'[1]. అనగా దేవతలవల్ల జన్మించినవాళ్లు(Demi goods). యక్షులకు రాజు కుబేరుడు. అతడు 'ధనాధిపుడు'.[2] అంటే ధనానికి అధిపతి; అతడు 'ధనదుడు'[3] (ధనాన్ని ఇచ్చేవాడు)కూడ. సృష్టియందలి సమస్త సంపదలకు అధిదేవతయైన శ్రీమహాలక్ష్మి యక్షజాతి కంతటికీ కులదేవత.

యక్షులు 'యక్షరాత్రి' (దీపావళి) లాంటి ఉత్సవ సమయాల్లో లక్ష్మి,

---

1. విద్యాధరోఽప్సరో యక్ష రక్షో గంధర్వ కిన్నరాః ।
   పిశాచో గుహ్యక స్సిద్ధో భూతోఽమీ దేవయోనయః ॥
   –అమరకోశము (గురుబాల ప్రబోధిక) ప్రథమకాండము, స్వర్గవర్గము, 11వ శ్లో.

(Continued. See next page)

విష్ణువు - మొదలైన దేవతల మహిమలను ప్రత్యేకంగా గానంచేసేవారైన దేవయోనులే అయినా, మానవజాతికి సన్నిహితులే అన్న సత్యం ఈ సందర్భంలో మరువరానిది. యక్షుల రాజైన కుబేరుడు 'మనుష్య ధర్ముడు'[4] అతని వాహనంసైతం నరుడే![5] యక్షులకు మానవులతో గల సాన్నిహిత్యానికి ఇది చక్కని నిదర్శనం.

'యక్ష' జాతికి చెందిన కొందరు మిక్కిలి ప్రాచీనకాలంలో దక్షిణ హిందూదేశంలోనూ, సింహళద్వీపంలోనూ వ్యాపించి తమ విచిత్రవేషాల చేత, విశిష్టమైన గానసరణిచేత ప్రజానీకాన్ని ఆకర్షించియుంటారని పరిశోధకులచే ఊహింపబడింది.

యక్షుల[6] ప్రత్యేకగాన పద్ధతి రాను రాను తదితరులచేతను అనుకరింపబడి, తరతరాల పెంపొందుతూవచ్చి, కాలక్రమేణ 'యక్షగాన' మనే పేరిటి సాహిత్య ప్రక్రియగా ఆవిర్భవించటానికి మూలకారణమై వెలసింది. ఈ క్రమ పరిణతినే ఈ క్రింది పౌరాణికగాథ భంగ్యంతరంగా వివరిస్తూవుంది.

ఆంధ్రదేశంలో ప్రాచీన కాలంనుండీ నెలకొనివున్న కులాలలో జక్కుల వారు ఒకరు. వీళ్ళ కులదేవత కామవల్లీ మహాలక్ష్మి. ఆమెకే ఆదిలక్ష్మీ కామేశ్వరి అని మరొకపేరు. ఆ దేవతను ఆరాధించేందుకై పరమశివునిచే ఆజ్ఞాపించబడిన ఇద్దరు యక్షుల యొక్క సంతతికి చెందినవారే జక్కులవాళ్లు. ఈ ఐతిహ్యాన్ని తెలియజేస్తున్న ద్విపదపంక్తు లివి:

2,3.4&5 మనుష్యధర్మా ధనదో రాజరాజో ధనాధిపః ।
కిన్నరేశో వైశ్రవణో పౌలస్త్యో నరవాహనః ॥
-అదే, 68&69 శ్లో.

6. 'యక్ష' శబ్దమునకు 'యజ్ఞము, పూజ'- మున్నగు అర్థాలు కూడ ఉన్నాయి. See: A Sanskrit -English Dictionary, Sir Monier Monier Williams, Page838. (New Edition-1951).

"కామవల్లియు చిన్ని కన్యరూపమున
కామారి కప్పు డాకారంబు చూపె
చూపిన ముదమంది సురల రా బనిచి
యా పార్వతీశ్వరుం డతిసంభ్రమమున
<u>ఇరవొప్ప యక్షుల నిద్దర బిలిచి</u>
<u>మురువొప్ప జక్కుల ముద్రలు చేసి</u>
ఉరుమలు, మద్దెలల్, ఉపకరణములు
కరమొప్ప తగినవి గావించి యిచ్చి
ముత్యాల రంగముల్ మున్నూరు చేసి
అత్యంతముదముతో నడిగిన వేళ
చిందెముల్ బోనముల్ శృంగారములును
అందముల్ పరికెలు ఆనందములును
ఆ రీతి సంతసమందగా జేసి
<u>సారెకు ముద్రల జక్కుల బిలిచి</u>
<u>'రమణ మీ వంశపారంపర్యమెల్ల</u>
<u>కమలాక్షిఁ గొలువుడీ కామవల్లెమను</u>
<u>కామవల్లినిఁ గొల్చు ఘనులెల్ల మున్నె</u>
<u>ప్రేమతో మిము చాల ప్రియము జేసెదరు</u>
పొ'ందని వీడ్కొల్ప పూబోణులందు
దండిగా వార లిద్దరు తోడురాగ
తేకువ కనకావ తీపురం బపుడు
ఏకచిత్తంబున నేలుచునుండె"

–కామేశ్వరీ చరిత్రము, వ్రాతప్రతి, పుట 37,

R.No. 1945 (paper), SVUORI Library, Tirupati.

పై గాథను గ్రంథస్థం కావించిన కవి రేటూరి భావనామాత్యుడు[7] అంత ప్రాచీనుడు కాకపోయినప్పటికీ, ఆ కథ అంతకుముందు ఎంతో పూర్వకాలంనుండే ఆంధ్రదేశంలో ప్రచారంలో ఉండిందని క్రీడాభిరామమనే కావ్యంలోని జక్కుల పురంధ్రి వర్ణన, అక్కల కొలుపు సన్నివేశం మొదలైనవి చాటుతున్నాయి.[8]

తెనుగుదేశంలోని జక్కుల కోవకు చెందినవాళ్లే కన్నడదేశపు 'ఎక్కలగాణలు'. వీరి ప్రసక్తి కర్ణాటక సారస్వతంలో పెక్కుచోట్ల కనబడు తున్నది. వాటిలో అభినవ పంపడనే బిరుదు వహించిన నాగచంద్రుడనే కవి (క్రీ.శ. 12వ శతాబ్ది) రచించిన మల్లినాథపురాణంలో కమలామోదియైన తుమ్మెద ఝుంకారం కమలాలయయైన లక్ష్మిని కీర్తిస్తూ పాడే 'ఎక్కల' గానంతో పోల్చి వర్ణించబడ్డ సన్నివేశం ప్రాచీనమైనది.[9] ఇందులోని ఉపమానాన్ని బట్టి కన్నడదేశపు 'ఎక్కలగాణలు' తెలుగు దేశీయులగు 'జక్కుల' వారి వలెనే లక్ష్మీప్రశస్తిని గానంచేసే జానపదగాయకులని వెల్లడౌతున్నది.

'యక్షు'లనేవారు బౌద్ధయుగానికి పూర్వం సింహళదేశాన్నుండి వెలువడి, క్రమంగా కర్ణాటాంధ్ర ప్రాంతాలలో విస్తరించి ఉంటారనీ, పైన పేర్కొన్న జక్కులవాళ్లు, ఎక్కలగాణాలు (ఎక్కడిగలు) ఆ యా ప్రాంతాల్లో స్థిరపడియుండిన ఆ యక్షుల సంతతియై ఉంటారనీ పరిశోధకులు అభిప్రాయపడినారు.[10]

---

7. ఈ కవి కాలం క్రీ.శ. 16వ శతాబ్ది. చూ. 'ఆంధ్రకవితరంగిణి', 11వ సంపుటం, పుట 134.

8. చూ. క్రీడాభిరామము 136-139 పద్యగద్యాలు. ఈ చారిత్రక కావ్యంలో వర్ణింపబడ్డ విషయాలు క్రీ.శ. 14వ శతాబ్ది ప్రారంభకాలానికి చెందినవి.

9. చూ. 'కన్నడ యక్షగానాలు' (వ్యాసం), శ్రీముట్నూరి సంగమేశం, భారతి- 1956, ఫిబ్రవరి సంచిక పుట.67.

10. చూ. 'ఆంధ్రయక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర' ప్రథమభాగము, పుటలు 13 మరియు 14, డా. యస్వీ జోగారావు, ఎమ్.ఏ., పిహెచ్.డి., ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్ ప్రకాశితము (1961).

జక్కులవాళ్లు తమ ఇలవేల్పైన కామవల్లీమహాలక్ష్మియొక్క మాహాత్మ్యాన్ని ఉద్దేశించి పాడే పాటలు శ్రోతలలో భక్త్యావేశాన్ని రేకెత్తించే ప్రత్యేకఫణితిలో నృత్యసహితంగా ఆలాపింపబడుతుండేవి. అలాంటి ఉద్రేక జనకమైన బాణీ ఈనాడు కూడ కొన్నిచోట్ల మనకు గోచరిస్తుంది.[11] శివరాత్రి, నృసింహ జయంతి లాంటి పర్వదినాలలో శ్రీశైల, అహోబలాది పుణ్యక్షేత్రాల్లో జరిగే ఉత్సవాలలో, జాతరలలో జక్కులవారో లేదా వాళ్లను అనుకరించే మరికొందరో యక్షుల విచిత్రవేషాలను ధరించి, ఆ యా దేవతల మహిమలను ప్రస్తుతించే గేయాలను పాడి ఆడినప్పుడు, ఆ 'యక్షవేషధారుల' ఆటపాటలు అక్కడ చేరివున్న అశేషప్రజానీకాన్ని అమితంగా అలరింప నారంభించాయి[12]. 'జక్కుల పాటల', చరిత్రలో దీన్ని తొలిదశగా భావించవచ్చు.

అటు తరువాత ఆ 'జక్కులపాటల' బాణీలో మరికొన్ని పౌరాణిక

11. చూ. కీ.శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి క్రీడాభిరామ పీఠిక, తృతీయ ముద్రణము, పుట 104.

12. "ఆదట గంధర్వ యక్ష విద్యాధరాదులై పాడెదు నాడెదువారు"

–పండితారాధ్య చరిత్ర (ప్రథమ ముద్రణము), పర్వత ప్రకరణము, పుట 43.

ఈ ద్విపద కావ్యం క్రీ.శ. 13వ శతాబ్దికి చెందిన రచన. పై ద్విపద పంక్తిలో పాల్కురికి సోమనాథమహాకవి సూచించిన యక్షుల వేషధారణ నేడు తెలుగు నాట కాలక్రమేణ అంతరించిపోయినప్పటికీ, కన్నడిగుల యక్షగాన ప్రదర్శనల్లో ఈనాటికీ నిలిచివుంది. కన్నడ దేశపు యక్షగాన శాఖలలో 'యక్షగాన బడగతిట్టు బయలాట' (North style of Yakshagana) అనేది మిగుల ప్రాచీనమైనది. మహాశివరాత్రి లాంటి పర్వదినాలలో శ్రీశైలానికి వచ్చి వెళ్లే కర్ణాటక యాత్రికుల ద్వారా తెలుగువాళ్లకు సుపరిచితమైనది. ఈ ప్రదర్శకుల వేషధారణలో ముఖ్యంగా పేర్కొనదగినవి వెడల్పాటి ఉష్ణీషాలు. ఇవి ప్రాచీనయక్షుల వేషధారణను సూచిస్తూవున్నాయి.

See:'Yakshagana A Dance Drama of India' - Martha Bush Ashton & Bruce Christie, Abhinav Publications, New Delhi (1977).

గాథలు, క్షేత్రమాహాత్మ్యాలు అజ్ఞాత జానపదకవుల నోళ్లనుండి అవతరించి, విరివిగా ప్రచారాన్ని పొంది, పండితవర్గాన్ని సైతం ఆకర్షింపగలిగాయి. ఆ రీతిగా విద్వత్కవుల దృష్టిని ఆకట్టుకోవడంవల్ల 'జక్కుల పాటలు' 'యక్షగానం' అనే సాంస్కృతిక నామధేయాన్ని సవదరించాయి[13]. ఈ తీరున 'జక్కుల పాటలు' 'యక్షగాన' మనే నామధేయంతో శిష్టసాహితీ మందిరంలో ప్రాణప్రతిష్ఠ పొందుతూవున్న (క్రీ.శ. 13, 14 శతాబ్దుల నడుమ) కాలంలోనే ఈ పేరు అటు కన్నడనాడుకు ప్రాకింది. ఇది యక్షగాన ప్రక్రియా వికాసంలో మలిదశ. ఈ దశ ఇంచుమించు క్రీ.శ. 15వ శతాబ్ది పూర్వార్ధం వరకు విస్తరించిందని చెప్పవచ్చు.

తెలుగులో యక్షగాన రచన క్రీ.శ. 14వ శతాబ్దినుండే కొనసాగినట్లు

13. "కీర్తింతు రెద్దాని కీర్తి గంధర్వులు
గాంధర్వమున (గాంధారమున?) యక్షగాన సరణి"

– భీమఖండము, 3వ ఆశ్వా, 65 ప.

'గంధర్వులు దక్షారామక్షేత్రంయొక్క కీర్తిని (గాంధార గ్రామంలో) యక్షగాన సరణిలో ప్రశంసిస్తూవుంటారని పై సీసపద్యపాదంయొక్క భావం.

శ్రీనాథమహాకవి భీమఖండ రచనాకాలం క్రీ.శ. 1430 ప్రాంతం. చూ. కీ.శే. పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారి 'ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్ర', పుట 349. పై పద్యపాదంలోగాంధారమున– అనేదే సరియైన పాఠమని నే నూహిస్తున్నాను. గంధర్వులు కీర్తించేది గాంధర్వంలోనే (సంగీతంలోనే) కాబట్టి, మళ్లీ అలా చెప్పటంలో విశేషమేమీ లేదు. అలాకాక, కవిసార్వభౌముడు 'యక్షగాన' సరణినిగురించి పేర్కొంటూ,ఆ 'సరణి' గాంధారగ్రామానికి చెందినదని పైపద్యపాదం ద్వారా సూచించాడని భావించడం సమంజసం.

ఈ క్రింది ఆంగ్లవాక్యాలుకూడ పై ఊహను సమర్థించేవిగా ఉంటున్నాయి.

"He (K. Sivaram karanth) suggests that its earliest form was Gandharagrama which developed into Ekkalagana and finally evolved into a style known as Yakshagana".
-Yakshagana A Dance Drama of India, Page 20.

స్పష్టమైన నిదర్శనాలు ఉన్నప్పటికీ, ఆ రచనలు నేడు అలభ్యాలు[14]. అయితే, క్రీ.శ. 15వ శతాబ్దిలో రచింపబడ్డ ఒకటి రెండు యక్షగానాల పేర్లు మాత్రం వినబడుతున్నాయి. ప్రోలుగంటి చెన్నశౌరి రచించిన 'సౌభరిచరితము' (జక్కుల కథ) అలాంటివాటిలో ఒకటి, వెల్లంకి తాతంభట్టు 'కవిచింతామణి'- అనే లక్షణగ్రంథంలో ఉదాహరించిన 'లక్ష్మీకల్యాణము' ఇంకొకటి.

పోగా, క్రీ.శ. 16వ శతాబ్దినుండి రచింపబడిన యక్షగానాలు మనకు లభ్యమౌతున్నాయి. వాటిలో చక్రపురి రాఘవాచార్యుని విప్రనారాయణ చరిత్ర, కందుకూరి రుద్రకవి సుగ్రీవ విజయము, దినవహి ఓబయమంత్రి గరుడాచల విలాసము, బాలపాపాంబ అక్కమహాదేవి బోధోల్లాసము- మొదలైనవి ప్రాచీనతమాలు. అనంతరం ఆ ఒరవడిలో అనేక యక్షగాన రచనలు ఆంధ్ర

---

14. i) పదకవితా పితామహుడుగా ప్రశస్తిగాంచిన తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు (క్రీ.శ. 1408-1503) సంకీర్తన లక్షణం (సంస్కృతం)లో యక్షగానపదాలను గూర్చి పేర్కొనివున్నట్లు ఆయన మనుమడైన చినతిరుమలాచార్యులు (క్రీ.శ. 1495-1553) తన తెనిగింపులో ఈ క్రింది పద్యంలో తెల్పినాడు:

తే.గీ. యక్షగానపదంబులు నవ్విధమున
సముచితానేక విధ తాళ సంగతులను
నవరసాలంక్రియా సవర్ణంబులగుచు
నలరు నని హరికీర్తనాచార్యుఁ డనియె."

–సంకీర్తన లక్షణము (తెనుగు), 66 ప.

చూ. 'తాళ్లపాకవారి లఘుకృతులు', తి.తి.దే. ప్రచురణ (1935), పుట 149.

పై పద్యాన్నిబట్టి అన్నమయ్య కాలానికి పూర్వమే- అనగా 14వ శతాబ్దిలో తెలుగులో కొన్ని యక్షగానాలు రచింపబడివుండినట్లు ఊహించడానికి వీలౌతున్నది.

ii) "నా దృష్టిలో 14వ శతాబ్దమునకు చెందిన యక్షగాన మొకటి తాటాకులలో మూల్గుచున్నది".

'యక్షగాన వాఙ్మయము' (1978), పుట 7,

–ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు, ఎమ్.ఏ., పిహెచ్.డి.,

దేశంలో విరివిగా వెలువడ్డాయి. ఈ రీతిగా యక్షగానకృతులు ప్రజానీకానికి అందుబాటులోనికి వచ్చిన దశను యక్షగాన రచనా పరిణామక్రమంలో మూడవ దశగా నిశ్చయింపవచ్చు. ఇది క్రీ.శ. 19వ శతాబ్దిదాకా కొనసాగింది. ఈ సుదీర్ఘదశలో యక్షగాన రచనపై, ప్రదర్శనపై ప్రభావాన్ని ప్రసరింపజేసిన ప్రముఖ ఘట్టాలు రెండు ఉన్నాయి. అందులో ఒకటి కూచిపూడి భాగవతుల పండిత పోషణ; రెండవది తంజావూరు, మధుర, మైసూరు రాజుల రాజపోషణ.

పై రెండు ఘట్టాలు కొంచెం వెనుక ముందుగా క్రీ.శ. 17వ శతాబ్ది అరంభకాలంలో తటస్థించాయి. వాటిలో మొదటి ఘట్టం యక్షగాన ప్రక్రియకు అభినయ శాస్త్రానుగుణమైన గౌరవాన్ని ప్రసాదించింది. రెండవ ఘట్టం యక్షగానానికి సంస్కృత నాటకపు మెరుగులను హవణించింది. ఈ రెండు రీతుల ప్రభావం యక్షగాన ప్రక్రియా వికాసంలో మరొక మలుపును సృజించింది. అప్పటినుండే యక్షగానాలు 'పారిజాతములు'గా, 'భాగవతములు'గా, 'యక్షగాన నాటకములు'గా, 'యక్షగాన ప్రబంధాలు' గా పలురకాల పేళ్లతో అసంఖ్యాకంగా వెలువడ్డాయి. 'యక్షగాన' వాఙ్మయశాఖ పరిపక్వ ఫలాలను ప్రసాదిస్తూవుండిన ఈ కాలంలో (క్రీ.శ. 18-19 శతాబ్దుల నడుమ) ఎందరో యక్షగాన కవులు, కవయిత్రులు విలసిల్లినారు. అట్టి కవయిత్రుల్లో అన్నివిధాలా అగ్రగణ్యయైన మహాకవయిత్రి మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ. ఆ కవితా తపస్విని తుంబురుకోనలో రచించిన అపూర్వకృతి 'చెంచునాటక'మనే పేరుగల ఈ యక్షగానం.

4. చెంచునాటక విశిష్టత :

ఈ యక్షగాన నాటకం వెంగమాంబ తుంబురుకోనలో తపస్సు గావించిన కాలంలో రూపొందింది. ఇందలి కథాంశం తుంబురుకోనయందు నివసించే చెంచువారి జీవితవిధానం ఆధారంగా ఈ కవయిత్రిచే సృజింపబడింది.

i) నామధేయం:

తుంబురుకోనయందలి చెంచుగూడెంలో నివసించే 'చెంచుచెలి' ఇందలి కథా నాయిక. ఈ చెంచుయువతి తరిగొండ లక్ష్మీనృసింహుని పత్నియైన 'చెంచు లక్ష్మి'కి చెల్లెలు; ఆ విధంగా ఆ దేవదేవునికి మరదలు. చెంచువారి ఆచార వ్యవహారాలు ఈ యక్షగానంలో కన్నులకు కట్టినట్లు చిత్రింపబడివున్నాయి. ఈ రీతిగా పై నామధేయం ఈ నాటకానికి అన్ని విధాలా సార్థకమై అలరారుతూవుంది.

ii) కల్పనా నైపుణ్యం:

ఈ నాటక కథ పూర్తిగా కల్పితం. లోకంలో అదివరకు సుప్రసిద్ధమై యున్న 'చెంచునాటకా'నికి దీటుగా, శేషాచలం ప్రధానకథారంగంగా ఒక చెంచునాటకాన్ని కవయిత్రి సృష్టించడానికి సంకల్పించుకొని యుండినట్లు ఈ కథనుబట్టి స్ఫురిస్తున్నది. చెంచుక్ష్మి యొక్క చెల్లెలే ఇందులో కథానాయిక అన్నప్పుడు, వేంకటేశ్వరుడే ఇందలి నాయకుడేమో?- అనే సందేహం పాఠకులకు ప్రథమతః తోస్తుంది. కాని, వెంగమాంబ వేంకటేశ్వరుణ్ణి ఇందులో ఒకానొక 'పాత్ర'గా గాక, పరమపురుషునిగానే ప్రదర్శింప సంకల్పించింది కాబట్టి, వింధ్యాద్రినుండి విల్లమ్ములు పట్టుకొని దిగివచ్చిన ఒకానొక చెంచుయువకుడు ఇందులో నాయకుడుగా సృజింపబడి యున్నాడు. ఇందుచేతనే ఈ యక్షగాన నాటకం శ్రీనివాసుని 'శృంగారలీల' గా కాక, ఆ జగన్నాయకుని 'అనుగ్రహలీల'గా ఆవిర్భవించింది. ఇది యీ కవయిత్రీమతల్లియొక్క స్వతంత్ర కల్పనాప్రజ్ఞకు సదమల నిదర్శనం!

iii) పాత్ర చిత్రణ ప్రతిభ:

ఈ యక్షగానమందలి పాత్రలు నాలుగు. వీటిలో చెంచిత, చెంచు నాయుడు– అనేవి ప్రధానపాత్రలు; మిగిలిన యిరువురు శ్రీవారి ద్వారపాలకు లయిన జయవిజయులు. వీరు దివ్య పాత్రములు.

అ) చెంచిత:

తుంబురుకోనయందలి ప్రకృతిసౌందర్యం చిదిమిపెట్టినట్లు గోచరించే సహజసుందరాకృతిగల చక్కని చుక్క యీ చెంచుయువతి. వేటాడటంలో ఈమె కడు దిట్ట. పెనిమిటి– యెటువంటివాడైనా– అతని యెడ ప్రేమ, ఆదరం కల ఉత్తమ యిల్లాలు. తమవారల ఉనికిపట్టులను, విహార సీమలను, ఆచార వ్యవహారాలను అభినివేశంతో వర్ణించి చెప్పే నేర్పుగల మంచి కథకురాలు. అయినా, తా నెరిగిన ప్రపంచం తప్ప, తక్కిన లోకం తెలియని ముగ్ధనాయిక. కావుననే వేంకటేశ్వరుని కోవెలను, తత్పరిసర గృహాలను వేరువేరు కొండలుగా భ్రమపడింది. అలాగే, (తమకోనకు వేంచేసే) వేంకటేశ్వరుని స్వరూపాన్ని వర్ణించటంలో ఆ స్వామి కిరీటాన్ని 'మినమిన మెరసేటి'దనీ, మకరకుండలాలను 'మొసలపిల్లలవంటి' వనీ, చక్ర, శంఖాలను 'గుండూటి దొక్కటి, కూసేటి దొకటి'– అనీ, పీతాంబరాన్ని 'పసపు పూసిన పాత'– అనీ చెప్పడంలో ఆమె సహజస్వభావం చక్కగా వెల్లడింపబడింది. ఐనా, ఈ యువతి సందర్భానుగుణంగా స్త్రీజనోచితమైన చమత్కారచాతుర్యాన్ని ప్రదర్శింపగల మాటకారియే! తన సోదరియైన చెంచు లక్ష్మిని ప్రేమించి పెండ్లాడిన తరిగొండ నరమృగేంద్రుని గూర్చి 'మిక్కిలివగకా' డనీ, 'మీసాలపోతనీ ద్వారపాలకులతో పల్కిన పలుకులలో ఆమెలోని' 'పరియాచకాల మరదలితనం' ప్రస్ఫుటమౌతున్నది.

భర్త వేంకటేశ్వరుని దర్శనానికి పోనివ్వక తనను నిరోధించినప్పుడు ఆతని ఆజ్ఞ మీరకుండుటంలోనూ, పులి తన బిడ్డ నెత్తుకొని పోయినప్పుడు రక్షింపజాలకపోయిన మగణ్ణి మందలింపకపోవటంలోనూ ఆమె సతీధర్మం చక్కగా ప్రకటితమయింది. పులిని చంపబూనుకోవటంలో ఆమె సాహస ప్రవృత్తి, అలాగే కొడుకునుగూర్చి పరితాపపడటంలో ఆమె మాతృత్వం, తుదకు వేంకటేశ్వర స్వామివారిని సంప్రార్థించడంలో నిర్మలమైన భక్తి శ్రద్ధలు, పుత్రుడు లభించిన అనంతరమే మ్రొక్కుబళ్ల నన్నింటిని చెల్లించటంలో విశ్వాసంతో కూడిన నిజాయితీ వెల్లడౌతున్నాయి.

ఈ రీతిగా వెంగమాంబా కవయిత్రి ఈ "మొలకనవ్వుల చెంచు ముద్దుల గుమ్మ"ను పులుగడిగిన పుట్టురత్నంగా సృష్టించి, ఆ రత్నం యొక్క కాంతులచేత ఈ నాటక నికుంజాన్ని సొంపుగా ప్రకాశింపజేసింది.

ఆ) చెంచునాయుడు:

ఇతడు వింధ్యాచలంనుండి విల్లుపట్టుకొని వచ్చిన చెంచుయువకుడు. చెంచుయువతిని చేపట్టడంవల్ల తరిగొండ నరహరికి షడ్డగుడై, ఉత్కృష్ట బంధుత్వాన్ని పడసిన అదృష్టవంతుడు! ఈతని ఆకారం-

"వాఁడెట్టివాఁడంటె వేడిగడ్డమువాఁడు

మిట్ట నొసలువాఁడు, పొట్టివాడు"- ౪వ పద్యము.

ఇత్యాది పద్యంద్వారా చెంచిత నోట చెప్పింపబడింది. ఈతని స్వభావం కూడా ఇతని స్వరూపానికి తగినట్లుగానే చిత్రింపబడింది. అడవిలో ఉడుత వెక్కిరింపగా, భీతితో వణకిపోయిన పిరికివాడితడు. వేంకటేశ్వరుడు తన భార్యను (చెంచితను) చూచినట్లైతే ఆకర్షిస్తాడనే అనుమానంగల అనుమానాల పక్షి యీతడు! అసూయాపరుడు, అసమర్థుడు- అయిన

ఈతనికి విల్లమ్ములు కేవలం అలంకారాలే- అని తెలుస్తుంది. ఆకలికి తాళజాలనివాళ్లలో అగ్రగణ్యు డితడు. ఇటువంటి బలహీనతలు ఉన్నప్పటికీ, ఇతడు తరిగొండ నరసింహదేవుని యెడల అంతో యింతో కులక్రమాగత మైన భక్తిప్రపత్తులు గలవాడే! ఈతని అవలక్షణాలనుబట్టి పరిశీలిస్తే, ఈ యక్షగాననాటకంలో ప్రాముఖ్యం వహించియున్న 'చెంచుయువతి' పాత్రను మఱింత ప్రస్ఫుటంగా ఉద్దీపింపజేసే పూనికతో కవయిత్రి ఈ చెంచు నాయకుని పాత్రను ఇంతటి వైరూప్యం (contrast) కలదిగా కల్పించిందని భావించడానికి వీలౌతున్నది.

ఇ,ఈ) జయ విజయులు:

శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి మందిర ద్వారపాలకులయిన ఈ యిరువురు దివ్యపాత్రములు. వీరు లేని యెడల ఈ కథకు పెంపే లేదు. శ్రీవారి ఆలయప్రాంగణ పవిత్రప్రదేశం ఈ కథకు ప్రధానరంగంగా రాణించటానికి ఈ విమలాత్ములే ముఖ్యకారణులు. శ్రీస్వామివారు ఈ యిద్దరిలో ఒకరిపై 'ఆవేశించి' మాట్లాడటం ద్వారా, వీరి దివ్యత్వం స్పష్టీకరింపబడింది. ఈ విధంగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుని ద్వారపాలకు లిరువురిని ఈ యక్షగానంలో పాత్రలుగా పాదుకొల్పటం- అనేది ఈ కవయిత్రీ శిరోమణియొక్క అపూర్వభావనాశక్తికి నిదర్శనమైన విశిష్టాంశంగా నిలిచివుంది.

iv) వర్ణనా వైచిత్రి:

ఈ నాటకమందలి మనోజ్ఞవర్ణనల్లో ముఖ్యమైనవి **అ)** చెంచిత స్వరూప వర్ణన (1-2 పుటలు), **ఆ)** చెంచువారల పెండ్లిండ్ల వర్ణన (15-17 పుటలు), **ఇ)** తుంబురుకోన వర్ణన (పుటలు 1,21, 22&23),

ఊ) తుంబురుకోనకు విజయం చేసే వేంకటేశ్వరుని స్వరూపవర్ణన (పుటలు 23&24), **ఉ)** చెంచువారు వేంకటేశ్వరుణ్ణి సేవించే విధం (పుటలు 24-27). ఈ వర్ణనలన్నీ ఈ కవయిత్రీమతల్లియొక్క కవితా వైచిత్రికి అక్షర నిదర్శనాలై అలరారుతున్నాయి!

చెంచునాటకంలోని వర్ణనలన్నింటికీ మకుటాయమానమైనది తుంబురుకోన వర్ణన. ఇందులో ప్రకృతి రామణీయకమే గాక, పుణ్యాశ్రమోచిత పవిత్ర వాతావరణంకూడా ప్రతిబింబించివుంది. సహజవైరంగల జంతువులు తమతమ వైరభావాన్ని వదలి, మైత్రితో కలిసిమెలసి సంచరిస్తూవున్నట్లు ఇందులో వర్ణింపబడింది. ఈ ఘట్టం నన్నయాది ప్రాచీనాంధ్రమహాకవుల పుణ్యాశ్రమవర్ణనలను జ్ఞాపకం చేస్తూవుంది (చూ.పు. 21&22). ఆ రీతిగా క్రూర జంతువులూ, సాధు జంతువులూ స్వాభావికమైన జాతివైరాన్ని వీడి విహరించడంలో అక్కడ నివసించే మునిపుంగవుల త్రికరణశుద్ధమైన అహింసాచరణంయొక్క ప్రభావమే కారణం!

తుంబురుకోన ఈ 'కవితాతపస్విని' తపస్సాధన కావించిన పవిత్ర ప్రదేశం కనుక, ఈ నాటకంలోని ఆ వర్ణన అంతా ఆమెయొక్క స్వానుభవం నుండి అవతరించిందేనని నిశ్చయింపవచ్చు.

ఇక, ఇందలి వర్ణనలలో చివరిది చెంచులు వేంకటేశ్వరుణ్ణి సేవించే ఘట్టం (చూ. 24-27 పుటలు). వెంగమాంబ తుంబురుకోనలో తపస్సు చేస్తూ వుండిన కాలంలో వేంకటరమణుడు ఆ భక్తురాలివద్దకు వేంచేసి ఆ తపస్విని అర్పించే పూజలను స్వీకరించి వెళ్లేవాడని ఒక ఐతిహ్యం ఉంది. ఈ ఐతిహ్యానికి మూలమైన ఆ స్వానుభవాన్నే కవయిత్రి ఈ వర్ణనలో ధ్వనింపజేసిందని భావింపవచ్చు. ఈ కారణంచేత ఈ యక్షగానంలో ఈ ఘట్టానికి ఒక ప్రత్యేకత నెలకొనివుంది.

v) రచనా సందేశం:

వెంగమాంబ ఈ యక్షగానాన్ని రచించడం ద్వారా లోకానికి ప్రకటింప నుద్దేశించిన సందేశాన్ని ఈ క్రింది అంశాల రూపంలో వింగడించవచ్చు.

౧ తన తపోభూమియైన తుంబురుకోనను, తత్పవిత్ర పరిసరాలను రమ్యంగా చిత్రించటం. అచ్చట తాను గమనించిన చెంచువారి ఆచార వ్యవహారాలను స్వభావరమ్యంగా వర్ణించటం.

౨ తిరుమలక్షేత్ర మందలి మ్రొక్కుబళ్లు, కట్టడులు మున్నగు పద్ధతులను, వేంకటేశ్వరుని మహిమా విశేషాలను విశిష్టంగా ప్రపంచించటం.

౩ తరిగొండ నరహరికీ, తిరుమల శ్రీహరికీ అభేదాన్ని నిరూపించటం:

౪ భక్తిరసపూరితాలైన దివ్య శృంగార, యోగవిశేషాలను మనోహరమైన తన కవితాకళచే రంజింపచేయటం.

౫ సప్త సముద్రాల, సప్త ద్వీపాల, ఉపద్వీపాల విశేషాలను, నక్క కొమ్ము (సృగాలశృంగి) వంటి ఆసక్తి దాయకాలైన అపూర్వాంశాలను తెలియ జేయటం.

తుంబురుకోననుండి తిరుమల మందిరందాకా కొనసాగిన కథా సూత్రం కలిగి, 'శ్రీవేంకటేశ్వరు కరుణచే భూచక్రమున ఆ చంద్ర తారార్కమై యుండుగాక!'- అని కవయిత్రిచే ఆశంసింపబడిన ఈ 'చెంచు చెలికథ' పరిమితిలో ఇంచుక చిన్నదైనా, రసపూర్ణమైన రమణీయకృతి!

5. పరిష్కరణ :

ఈ పరిష్కరణ కార్యానికి ఆధారమైనది ఒకే ఒక ముద్రిత ప్రతి. ఈ ముద్రితప్రతి 1927లో చెన్న పురియందలి అమెరికన్ డైమండు ముద్రాక్షర

శాలవారిచే ముద్రింపబడింది. ఇందులో పీఠిక లేదు. కనుక, దీనికి ఆధారమైన మూలప్రతియొక్క స్వరూపం, తత్పరిష్కర్త–ఇత్యాది వివరాలేవీ తెలియరావు.

సాధారణంగా వ్రాతప్రతుల(manuscripts) చివర లిఖింపబడివుండే ఈ క్రింది కంద పద్యం ఈ గ్రంథాంతంలో ముద్రితమై వుంది:

క. **"వ్రాలా శభ్రలు తప్పులు**
చాలంగా గలవు శబ్ద సంగతు లెరుగన్
గేలింబెట్టక తిట్టక
పోలంగా దిద్దరయ్య బుధ జనులారా!"

పై కందపద్యం– మూలప్రతిలో ఉండినటువంటిది– యథాతథంగా ఆ 'ప్రెస్సు'వారిచే ముద్రింపబడింది. ఆలోచించి చూస్తే "వ్రాలా సెబ్రలు, తప్పులు చాలంగా గలవు, శబ్దసంగతు లెఱుఁగన్" అనే పైపద్యం యొక్క భావం పై ముద్రితప్రతికి సంపూర్ణంగా సమన్వయిస్తూవున్నదని చెప్పవచ్చు.

మూల ప్రతిని సరిగా అర్థంచేసికోజాలని 'ప్రెస్సు'వారి వల్ల పై ముద్రిత ప్రతిలో పెక్కు పాఠలోపాలు, అనన్వయాలు, ఛందోభంగాలు, అపప్రయోగాలు, అచ్చుతప్పులు– మొదలైనవి అనేకంగా చోటుచేసికొని వున్నాయి.

అందువల్ల, మీద పేర్కొన్న ఒకే యొక ముద్రిత ప్రతియొక్క ఆధారంతో, ఈ కవయిత్రీ హృదయానికి (కవయిత్రి రచనయొక్క స్వరూప, స్వభావాలకు) అనుగుణంగా, మిగుల సన్నిహితంగా, తప్పులు లేకుండులాగున ఈ పరిష్కరణ కార్యం వీలైనంత జాగరూకతతో నిర్వహింప బడిందని సహృదయ పాఠక లోకానికి మనవిచేస్తున్నాను.

తి.తి.దే. "శ్వేతసంస్థ" పక్షాన ప్రచురితమౌతూవున్న ఈ మధుర కవితా కృతి సాహితీ రసజ్ఞులకు ఆహ్లాదదాయి కాగలదని ఆశయము.

కృతజ్ఞతలు

తిరుపతి ఉత్సవాల్లో మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ సారస్వతాన్నిగూర్చి ఉపన్యసించే సదవకాశాన్ని కల్పించటం ద్వారా ఈ వాఙ్మయ పరిష్కరణ ప్రాజెక్టుకు మూలవిరాట్టుగా అంకురార్పణ కావించిన సహృదయవతంసులు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన పాలకమండలి అధ్యక్షవర్యులు శ్రీ భూమన కరుణాకరరెడ్డి మహోదయులకు, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన పాలకమండలి సభ్యులెల్లరకు నా అనేక హార్దిక ధన్యవాదములు.

మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ వాఙ్మయ పరిష్కరణ ప్రాజెక్టు రూపొందటంలో మూలకారణులయిన సహృదయవతంసులు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన శ్రీకార్యనిర్వహణాధికారివర్యులు, సుగృహీతనామధేయులు శ్రీ ఎ.పి.వి.ఎన్. శర్మ, ఐ.ఏ.యస్., మహోదయులకు నా అనేక హార్దిక ధన్యవాదములు.

తిరుమలలో సంయుక్త కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ జి. బలరామయ్య, ఐ.ఏ.యస్.,గారు, తిరుపతిలో సంయుక్తకార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీఎన్.శ్రీకాంత్, ఐ.ఏ.యస్.,గారు– ఈ ఉన్నతాధికారు లిరువురకు నా అనేక హార్దిక ధన్యవాదములు.

మాతృశ్రీ తరిగొండ వెంగమాంబ వాఙ్మయ పరిష్కరణ ప్రాజెక్టుయొక్క సర్వతోముఖమైన వికాసానికి తమ ఉద్యమస్ఫూర్తిని ప్రసాదించి, ఉత్సాహ, ప్రభుశక్తి పూరితమైన దక్షతతో ముందుకు నడిపిస్తూవున్న తి.తి.దే. "శ్వేత" సంస్థ సంచాలకులు, సహృదయవతంసులు, "భూమన్"గా సుగృహీత నామధేయులయిన శ్రీ భూమన్ సుబ్రహ్మణ్యంరెడ్డి మహోదయులకు నా అనేక హార్దిక ధన్యవాదములు.

తి.తి.దే. పౌరసంబంధాధికారివర్యులు సరసహృదయులు శ్రీయుతులు కె.రామ్ పుల్లారెడ్డిగారికి నా అనేక హార్దిక కృతజ్ఞతాభివాదములు.

టి.టి.డి. "శ్వేత" కేంద్రగ్రంథాలయం లైబ్రేరియన్ సోదరీమణి శ్రీమతి ఎన్. లీలావతిగారికి, వారి సహాయోద్యోగులయిన మిత్రబృంద మందరికీ–

"శ్వేత" సంస్థ కార్యాలయం సూపరిండెంటెంట్ శ్రీ వి. దామోదరం గారికి, వారి సహోద్యోగిబృందమంందరికీ, మిత్రుడు శ్రీ జి. సురేష్‌కుమార్ (యు.డి.సి) గారికి–

"శ్వేత" సంస్థ కో-ఆర్డినేటర్స్ శ్రీ పి. రమణారెడ్డిగారికి, మిత్రుడు డా॥ యన్.యస్. బాలాజీరావుగారికి, తదితర మిత్రులందరకూ–

నా అనేక హార్దిక కృతజ్ఞతాభినందనములు.

శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్యపరిశోధనసంస్థ డైరెక్టర్ ఆచార్య వి. వేంకటరమణారెడ్డిగారికి, వారి సహోద్యోగులకు అనేక హార్దిక కృతజ్ఞతాభి నందనములు.

ఈ పుస్తకమును ముచ్చటగా ముద్రించిన శ్రీవ్యాసాశ్రమము (ఏర్పేడు) శ్రీపారాశర్య ముద్రణాలయము వారికి నా హార్దిక కృతజ్ఞతాభినందనములు.

మాతృశ్రీ తరిగొండవెంగమాంబాకవయిత్రియొక్క ఆరాధ్య దైవమయిన "శ్రీతరిగొండ శేషకుధరాధ్యక్షు"నకు నా భక్తిపూర్వక ప్రణామాంజలి.

--కె.జె. కృష్ణమూర్తి

చెంచు నాటకము

యక్షగానము

విషయ సూచిక

చెంచు నాటకము

యక్షగానము

క. వరతరిగొండ నృసింహుల
వరమున, గురుండైన శ్రీనివాసుల కరుణన్
నరులెన్నం జెంచుచెలి కథ
నరుదుగ నింజేటి వెంగమాంబ రచించెన్.

✳ కథా క్రమము ✳

ద్విపద. ఘనమైన తత్కథా - క్రమమెట్టు లనిన:
జనులెల్ల వినుం డిది - సాంగంబుగాను
శివకరంబగుచున్న - శేషాద్రియందుం
బ్రవిమల ఫలపుష్ప-భరిత భూజములు,
జాతివైరంబు లెం - చక గుమి గూడి
ఖ్యాతి కెక్కిన దివ్య - ఖగమృగాదులును,
స్ఫుట తపోధనులు, తుం - బురు, నారదాది
పటు జటాధారులు, - బహు సిద్ధనరులు,
నరుల పాపచయంబు - నశియింపం జేయు
పరమ పావన తీర్థ - పటలంబుం గలిగి
పొలుపొందుచుండు తుం - బురు కోననుండి
మొలక నవ్వుల చెంచు - ముద్దుల గుమ్మ

వలనొప్ప శృంగార - వతి యొక్క నాఁడు
కులుకుగాఁ బాఱుటా - కుల చీరఁ గట్టి

సొగసుగాఁ దమజాతి - సొమ్ములు పెట్టి
* మొగమునఁ దిలకంబు - మెచ్చుగా దిద్ది

కనుల నందంబుగాఁ - గాటుక దీర్చి
పునుఁగు, జవ్వాది సొం - పుగ మేనఁ బూసి

ఎడమ కొ ప్పొనరించి - యింపైన మంచి
యడవి మల్లె సరంబు - లా చుట్టుఁ జుట్టి

కొడుకును పైఁటలోఁ - గుదురుగాఁ గట్టి
యడదార మేటి వి - ల్లమ్ములు పట్టి

ఆడాడఁ జెంచునా - యనితోడ వేఁట
లాడుచు వచ్చి, తా - నంతలో నతని

పొడగాన 'కెక్కడఁ - బోయెనో'! యనుచు
విడిబడి యందందు - వెదకుచుఁ దిరిగి

తరిగొండ హరి శేష - ధరణీధరేంద్రుఁ
డిరవొందు పురమున - కింపొంద వచ్చి

*భయభక్తులను తన - ప్రాణ నాయకుని
ప్రేమతో నందుండి - పిలిచె నిట్లనుచు:

* 'మొగమునఁ దిలకంబు - ముద్దుగా దిద్ది'- అని యుండవచ్చు. అట్లైన యతిమైత్రి సరిపోవును.

* 'ఈ చివరి ద్విపద ప్రాసమైత్రి రహితంగా సాగింది. మధుర కవితలలో ఇలాంటి ధోరణులు సహజమే.

✳ చెంచెత తన నాథుని పిలుచుట ✳

దరువు - ఆది తాళం

నా నాథ! నాథా! - నా నాథ! నాథా!
ఓ నాథ! నాథా! - ఓ నాథ! నాథా! ॥పల్లవి॥
ఎంత దవ్వరిగితి వి - దేరా? నాథా! 1
దూరాటవులాకుఁ - బోకు రారా! నాథా! 2
మెకము లిందుండావి - మెండూగ నాథా! 3
పొంచీ వేతాము రారా! - చెంచూల నాథా! 4
నినుఁ బాసి తాళఁజాల - నే నాత్మనాథా! 5
మ్రొక్కేను రావోయి! - చక్కాని నాథా! 6
గూడెముఁ జేరుదాము - గొబ్బున నాథా! 7
వేంకటేశ్వరునిఁ గొలిచే - వేళాయె నాథా! 8
తరిగొండ హరినిఁ బొగడే - తఱి వచ్చె నాథా! 9

తే.గీ. అనుచుఁ జెంచిత చెంచునాయని వెదకఁగఁ
జూచి, హరిద్వారపాలకుల్ చోద్యముగను
దాని రప్పించి 'యెవ్వరిదాన?' వనుచు
నడుగ, నచ్చెలి వారి కిట్లనియె నపుడు: ౨

✻ చెంచెత వేంకటేశ్వరుని ద్వారపాలకులతో సంభాషించుట ✻

చెంచెత పూర్వ వృత్తాంతము

ద్విపద. వినరన్న! నాపూర్వ - వృత్తాంతమెల్ల
మొనసి చెంచులకెల్ల - ముఖ్యుఁడై, చాల
*సిరుల నొప్పుచునుండు - శిఖినాయకునకుఁ
*ప్రేమ నిద్దఱ మాఁడు - బిడ్డల మగుచుఁ
బుట్టితి; మందులోఁ - బుణ్యంబు చేసి
నట్టి మాయక్క ఘో - రారణ్యమందు
వేఁటాడఁ జూచి య - వ్వేలఁదిపైఁ బ్రేమ
నాఁటించి తరిగొండ - నరమృగేంద్రుండు
మిక్కిలి వగకాఁడు - మీసాల పోతు
మక్కువమీఱ న - మ్మగువను జేరి,
బేలించి, వలపించి, - ప్రేమఁ బుట్టించి,
లాలించి, తేలించి, - లక్ష్మిగా నెంచి,
ప్రేమాతిశయమునఁ - బెండ్లిఁ జేసికొని,
కామభోగానంత - కలితాత్ముఁడయ్యె;
నటమీఁద వింధ్యాద్రి - యందుండి వచ్చి
వటుక రూపమువాఁడు - వరియించె నన్ను;
వాఁడు, నే నిందుండి - వరుసగా వేఁట
లాడుచు వచ్చి, నే - నతనిఁ గానకను
వనమెల్ల వెదకుచు - వచ్చితి, నతని
నొనరఁ జూచినఁ జెప్పుఁ - డో యన్నలార!

* *ఈ రెండు ద్విపద పంక్తులు ప్రాసమైత్రిరహితంగా సాగాయి.

ద్వారపాలకులు :

ఆ.వె. మొనసి నీకుఁ దగిన పెనిమిటి నిందెందు
మేము చూడలేదు మీననయన!
నీవు వాని గుఱుతు లీవేళ వరుసగాఁ
జెప్పు, చూచియుంటె చెప్పఁగలము. 3

చెంచెత పెనిమిటి స్వరూపము

చెంచిత:

సీ. వాఁడెట్టివాఁ డంటె పేడిగడ్డము వాఁడు
మిట్ట నొసలు వాఁడు, పొట్టివాఁడు
కుంటిచేతుల వాఁడు, గొంటుమాటల వాఁడు
పిల్లికన్నుల వాఁడు, కల్లరీఁడు
ఉంటపొక్కిలి వాఁడు, ఊఁచపిఱ్ఱల వాఁడు
దొప్ప చెవుల వాఁడు, దుండగీఁడు
బానకడుపు వాఁడు, గూనిపోయిన వాఁడు
గట్టి విల్లమ్ములు పట్టినాఁడు

తే.గీ. ప్రకట తరిగొండహరికి షడ్డకుఁడు వాఁడు
హెచ్చి నావెంట వచ్చి వేఁటాడ నేఁడు
పొసఁగ ననుఁగాన కెచటికో పోయినాఁడు
మీరు చూచినఁ జెప్పరే! ధీరులార! ౪

ద్వారపాలకులు:

తే.గీ. చేడె! యిటువంటి *వానెందుఁ జూడలేదు;
మంచి దా మాట లటులుంచు, చెంచువారు

* 'వానిన్+ఎందున్'- అని పద విభజనము. ఇది వ్యావహారికమైన సంధిరూపము.

నిలిచి విహరించు చోటులు నిజముగాను
నీవు దెలుపవె! వరుసగా నీరజాక్షి! ౫

చెంచులు విహరించు చోటులు

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

మా చెంచులున్న చోటు లోలాలా! నేను
చూచినంతలొ చెప్పె నోలాలా! 1

ద్వారపా:

మీ చెంచులున్న దిక్కు లో బాలా! నీవు
చూచిన వెల్లఁ దెలుపు మో బాలా! 2

చెంచిత:

వింధ్యాద్రిపై నుందు రోలాలా! వారు
వేదాద్రిపై చరింతు రోలాలా! 3

ద్వారపా:

ఇంకా యెక్కడ నుందు? రో బాలా!
కొంకక ముదముతోఁ దెల్పు మో బాలా! 4

చెంచిత:

గరుడాద్రిమీఁద నుందు రోలాలా!
వారు కనకాద్రిపై చరింతు రోలాలా! 5

ద్వారపా:

మఱి యింకెక్కడ నుందు? రో బాలా!
మఱుఁగు పెట్టక తెల్పు మో బాలా! 6

చెంచిత:

సింహాద్రిమీఁద నుందు రోలాలా! వారు
శ్వేతాద్రిపై చరింతు రోలాలా! 7

ద్వారపా:

తరిగొండాధిపుని కరుణ నో బాలా!
చెంచు లరసి యింకెచట నుందు? రో బాలా! 8

చెంచిత:

ద్విపద. వినుఁ దన్నలార! యా - వృత్తాంతమెల్ల
మనము రంజిల్లఁగా - మా చెంచువారు
మహిమలచే నొప్పు - మలయాద్రియందు
తుహినపర్వతమందు - ద్రోణాద్రియందు
మంగళగిరియందు - మందరమందు
శృంగవంతమునందు - శ్రీశైలమందు
పెదయహోబళమందుఁ - బేరుగా వెలసి
వదలక మా చెంచు - వారుందు రెపుడు.
పలుమాఱు నిన్ని చె - ప్పఁగ నేల? యిపుడు
పొలుపొందునట్టి జం - బూద్వీపమందు
వరుసగా మా చెంచు - వారు శోధించి
యెఱుఁగని గిరులు లే, - విదియును గాక
భువి నొప్పునట్టి జం - బూద్వీపమునకు
నవలఁ బ్లక్ష ద్వీప - మాది చేసికొని
తివిరి యా పుష్కర - ద్వీపంబు దనుక
జవమొప్పఁ బోదుము - జలధులు దాఁటి,

సరవి శుద్ధోదక - జలరాశి కవల
నరుదైన చక్రవా - ళాద్రిపై కెగసి
విహరింతు, మచ్చటి - వింత యేమనిన
నహహా! మహామేరు - వగ్రమం దిరుసు
తగిలించియుండది, - దాని మూలమున
నిగనిగ మనును *గా - నిఁగ చందముననుు,
*వలనొప్ప నా చక్ర - వాళాద్రి కివలఁ
*గనిపించు, నావల - గాఢాంధతమము
గప్పియున్నది; దానిఁ - గడచిపోలేక
తెప్పున నందుండి - తిరిగి యిక్కడికి
వచ్చి మా తరిగొండ - వాసుని దయను
విచ్చన మే మిట - విహరింతు మెపుడు.

దరువు - ఆది తాళం

మంచి మంచి గట్టు లెక్కే - చెంచువార మోలాలా!
పొంచి పొంచి వేఁట లాడే - చెంచువార మోలాలా! 1

మింటికైనా నెగురఁబ్రాఁకే - చెంచువార మోలాలా!
జుంటితేనె పెరలా దించే - చెంచువార మోలాలా! 2

సింగములా నెత్తిమొట్టే - చెంచువార మోలాలా!
చిఱుతగండ్ల నదిమిపట్టే - చెంచువార మోలాలా! 3

---

* 'గానుఁగ'కు వ్యావహారిక రూపము.

** ఈ రెండు పంక్తులు దేనికది విడివడిగా (ప్రాసమైత్రి లేక) ఉన్నాయి.

గండభేరుండములఁ గట్లే - చెంచువార మోలాలా!
గజములాను ఒడిసిపట్టే - చెంచువార మోలాలా! 4

ఉరగాద్రి పతినిఁ గొలిచే - చెంచువార మోలాలా!
తరిగొండ పతినిఁ గొలిచే - చెంచువార మోలాలా! 5

వ. అనిన విని హరి ద్వారపాలకులు దానిం జూచి 'చెంచిత! నీవు చక్రవాళాది పర్వతముల పర్యంతము ఎఱుఁగుదు నంటివి గదా! అన్నిటికి నడుమగా నుండే మహామేరు పర్వతము చుట్టునుండే పర్వత,వర్ష వృత్తాంతములఁ జెప్పు'మనఁగా నది యిట్లనుచున్నది: ౖ

వేర్వేరు పర్వతముల, వర్షముల విశేషములు

ద్విపద. వినుఁ డన్నలార! శ్రీ - విష్ణు విభూతు
లనఁదగు సప్తతో - యధుల, దీవులను
కొలఁదిఁ బెట్టుటకు నా - కు నసాధ్య, మైనఁ
దెలిపెద నొకకొంత - తెలిసినయంత
పొలుపొందుచుండు జం - బూద్వీప మొనర
బలముగా వెలయు భూ - పంకజమునకుఁ
దెఱఁగొప్ప మధ్య ప్ర - దేశంబునందు
సరసమై లక్షయో - జనము వెడల్పు
నెలవొప్ప నంతియె - నిడుపును గలిగి
సలలితంబైన జల - జంబు చందమునఁ
గరమొప్ప వర్తులా - కారమై యుండు.
వరుస నిలావృత - వర్షంబు దానిఁ
గదిసి యా చుట్టుఁ బ్ర - కాశింపుచుండు.

వదలక తరిగొండ - వాసుఁడై ధరను
ఇరవైన శ్రీవేంక - టేశుని కృపను
వరుసగా నవి చూచి - వత్తు మోరన్న!

ద్వారపా:

వ: అయితే, చెంచితా! పశ్చిమోత్తర మూలయందుండే వర్ష పర్వత వృత్తాంతంబులు చెప్పుము.

అనినఁ జెంచిత యిట్లనియె: ౭

ఝంపె

కనకగిరికిఁ దూర్పున గంధమాదనశైల
మొనరుచున్నది చూడరోరన్నలారా! 1
పరఁగ నా గిరి నిడివి భద్రాశ్వ వర్షంబు
నొరయుచున్నది చూడరోరన్నలారా! 2
మొనసి మందర, జఠర, మేరుకూటనగంబు
లురుతరోన్నతములై యుండు నోరన్నలారా! 3
తరిగొండ హరియైన వరవేంకటేశ్వరుఁడు
చొరవ మా కది చూపు నోరన్నలారా! 4

వ. అనిన విని వారు చెంచితను 'పడమటి వృత్తాంతంబుఁ జెప్పు' మనఁగా నది యిట్లనుచున్నది: ౮

దరువు

వరుణుని దిక్కుమూల.........వర్ష గిరీంద్ర మొప్పుచుండునో వోలాలా! 1
కేతుమాల వర్షగిరి నిడివిగానే యుండునో వోలాలా! 2
దాని ప్రభవో! దాని కావల పార్శ్వశైల మమరియుండునో వోలాలా! 3
దాని కవల పవనచాల పారియాత్ర పర్వతా మమరియుండునో వోలాలా! 4
తరిగొండ నారసింహుని దయచే నవి చూచివత్తుమో వోలాలా! 5

ద్విపద. పట్టుగా నుత్తర - భాగంబునందు
నెట్టన మెఱయుచు - నీలాచలంబు
*నరయ శ్వేతాద్రియు, - శృంగాద్రి యుండుఁ
దరమిడి వాటి మ - ధ్య ప్రదేశముల
మలయ రమ్యంబు, హి - రణ్మయ, కురువర్ష
ములును మనోహర - ములు నొప్పుచుండు.
పొలుపొందు దక్షిణం - బున నిషధాద్రి,
యలహేమకూట, హి - మాద్రులు, నవల
వరుణ దిక్కున, మధ్య - వన్యదేశముల
వరుసగాఁ దగి హరి - వర్ష, కింపురుష
భారతవర్షముల్ - ప్రబలుచునుండు,
నారయఁ దరిగొండ - హరియైన శేష
*గిరి నిలయునితోడ - వేఁటాడఁ బోయి
వరుసగా నవి చూచి - వత్తుమో రన్న!

వ. అనిన విని, చెంచితను 'సప్త సముద్ర వృత్తాంతంబులఁ జెప్పు' మనిన నది యిట్లనుచున్నది: ౯

దరువు

తెలియ జంబూ, ప్లక్ష, కుశద్వీపములఁ జూతు మోలాలా!

ఇంకా యేమి

క్రౌంచ, శాకాది, శాల్మల, పుష్కర ద్వీపములఁ జూతు మోలాలా!॥తెలియ॥ 1

మేము

మొనసి లవ, ణేక్షు, సురాసముద్రములు చూతు మోలాలా! ॥తెలియ॥ 2

* *ఈ రెండు పాదాల్లో యతిమైత్రి తప్పింది.

సర్పి, దధి, క్షీర, నీర సాగరములను మేము చూతు మోలాలా! ॥తెలియ॥3
తరిగొండ నరసింహు కరుణా నిండి మేము చూతు మోలాలా! ॥తెలియ॥4॥

వ. అదిగాక, స్వర్ణప్రస్థద్వీపంబును, నావర్తన ద్వీపంబును, రమణక ద్వీపంబును, మందహరణ ద్వీపంబును, పాంచజన్య ద్వీపంబును, సింహ ద్వీపంబును, లంకాద్వీపంబును,......ద్వీపంబును ననఁదగునట్టి యుప ద్వీపంబు లెనిమిది చూచివత్తు మోరన్నా!

✳ చెంచిత అమాయికత ✳

అయితే, యిట్లనేక పర్వతంబులు చూచి వచ్చితి. ఈ పర్వతంబు మహావింతయై యుండది. అది యెట్ల నంటె, నాల్గు దిక్కుల చదురమై, యిరుగెలంకుల పెట్టెలు చేర్చినట్లా వుండవి. యివి యే కొండలురా? అన్నయ్యా! ౧౦

ద్వారపా:

వ. ఇవి స్వామి వేంచేసే తిరువీథులకు ఉభయపార్శ్వంబులయందు పరమ భాగవతులు వసియించియుండే మందిరశ్రేణులు గాని, కొండలు గావే చెంచుభామా! ౧౧

చెంచిత:

వ. అయితే, వోరన్నా! యీ పలకకొండ లేమిరా? ౧౨

ద్వారపా:

వ. ఇవి కోవెల ప్రాకారంబులు గాని, పలకకొండలు గావే! చెంచుభామా! ౧3

చెంచిత:

వ. అయితే, యీ నిడివి కొండలు యేమిరా? అన్నయ్యా! ౧౪

ద్వారపా:

వ. ఇవి గోపురంబులు గాని, నిడివి కొండలు గావే! చెంచుభామా! ౧౫

చెంచిత:

వ. అయితే, పచ్చ పచ్చగా రేలపువ్వుల వన్నె గలిగి, నిగనిగ మెఱసే యీ కూచగుట్ట లేమిరా? అన్నయ్యా! ౧౬

ద్వారపా:

వ. ఇది పరబ్రహ్మ నిర్మితంబైన వైకుంఠమందుండి దివ్యవిమానాభిధానమున వచ్చిన ఆనందనిలయంబుగాని, కూచగుట్టలు గావే! చెంచుభామా! ౧౭

చెంచిత:

వ. అయితే, యీ ఆనందనిలయంబులో వుండేవాఁడెవఁడు రా? ౧౮

ద్వారపా:

వ. ఈ యానందనిలయంబులో నుండే స్వామి అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండైన శ్రీవేంకటేశ్వరుండే చెంచుభామా! ౧౯

చెంచిత:

వ. అయితే, యెక్కడఁ జూచినను యెఱ్ఱగా, తెల్లగా నల్లగా, పచ్చగా, తళుకు బెళుకులు గలిగి రెండు కాళ్లతో నడచే మెకంబు లుండవి; నేను వేఁటాడుదు నటరా? వోరన్నా! ౨౦

ద్వారపా:

వ. అయితే, వీరందఱూ హరికి సేవఁజేసే పరమభక్తులుగా నుండే నరులు గాని, నీవు వేఁటాడే మృగంబులు గావే! చెంచుభామా! ౨౧

చెంచిత:

వ. అయితే, రెండు కాళ్లు, నాలుగు చేతులు గలిగియుండే మీ రిద్దఱు యెవ్వరురా? వోరన్నా! ౨౨

ద్వారపా:

వ. మే మిద్దఱము జయవిజయాభిధానంబులు గలిగిన యీ శ్రీవేంకటేశ్వరుని ద్వారపాలకులమే! చెంచుభామా! ౨౩

✳ చెంచిత కోరిక ✳

చెంచిత:

వ. అయితే, శ్రీవేంకటేశ్వరునిఁ జూడఁగోరెద. చూపరే! యన్నలారా! ౨౪

దరువు - ఆది తాళం

సామినిఁ జూపరె! సాములారా! మీ
సామినిఁ జూపరె! సాములారా! ॥పల్లవి॥

మిమ్ము

భూమిలో నెంచేము పుణ్యులారా!
సామినిఁ జూపరె! సాములారా! ॥ఉపపల్లవి॥

సిస్తైన పుట్టాదుతలను - చికిలి పిల్లులాను ఇపుడు
కస్తూరి మెకములాను - కానుక మీకిచ్చేఁగాని ॥సామిని॥ 1

చెంగు చెంగున దాఁటి, భు - జంగమూల నొడిసి పట్టి
పొంగి పొంగి యాడుచుండే - ముంగిసాలఁ దెచ్చిచ్చేఁగాని ॥సామిని॥ 2
ఉరగశైలాధీశుఁడైన - తరిగొండ నరహరిని దొరయుచు
నటించే జల్లి మెల్ల- మెకమూలఁ దెచ్చిచ్చేఁగాని ॥సామిని॥ 3

వ. అనిన, వారు చెంచితను జూచి, ' మీ పెండ్లిండ్ల వృత్తాంబులు చెప్పు' మనినఁ, జెంచిత యిట్లనుచున్నది: ౨౫

✳ చెంచువారి పెండ్లిండ్లు ✳

ద్విపద. వినుఁడు మా పెండ్లిండ్ల - విధముఁ జెప్పెదను
పెనుపొందఁగాఁ బెండ్లి - పెద్దలు కూడి
అదను పుప్పొడిఁ బెండ్లి - యరుఁగులు దీర్చి
కుదురుగాఁ దేఁకుటా - కుల తెరల్ గట్టి
బలుపూల కొమ్మలఁ - బందిళ్లు వెట్టి
ఇల నొప్పు పెదహోబ - లేశునిఁ దలఁచి
చినహోబలేశునిఁ - జేరి పూజించి
వనదేవతలకెల్ల - వరుసగా మ్రొక్కి
కందమూలమ్ములు - కలమాఁగు పండ్లు
పందుల మాంసంబు - పక్షి మాంసంబు
చిఱుతల మాంసంబు - జింక మాంసంబు
కరివైరి మాంసంబు - కడితి మాంసంబు
మొదలగు బహుమాంస - ములు కూడఁబెట్టి
అదిగాక వెదురు బి - య్యము, తేనె, పెరుఁగు,
పులిజున్ను తెప్పించి - పొసఁగ వండించి
చెలఁగి యాదగిరయ్య - సింహాద్రినాయ్డు

శిఖి నాయకుండును - సింగమనాయ్డు
బక నాయకుండును - బంగారు నాయ్డు
కాటమనాయుఁడు - గంగమ నాయ్డు
జూటారినాయుఁడు - జోగుల నాయ్డు
ఓబిళ్ల నాయుఁడు - నుద్దండనాయ్డు
జాబిల్లినాయుఁడు - జంగమనాయ్డు
బొమ్మినాయుఁడు, డొంకు - బొక్కుల నాయ్డు
తిమ్మినాయుఁడు, దొమ్మి - తిక్కరి నాయ్డు
ములుకులనాయుఁడు - మొదలైన చెంచు
కులపెద్దలందఱు - గుంపులు గూడి
పెద్ద చెంచెతలను - బిక్కి చెంచెతల
ముద్దు చెంచెతలను - ముసలి చెంచెతలఁ
బెండ్లి కుమారునిఁ - బెండ్లికూఁతురును
పెండ్లి పందిటిలోకి - పిలుచుక వచ్చి
తళుకైన దంతి దం - తముల కమ్మలును,
కళలీను సంకుటుం - గరములు, బండి
గురిగింజ దండలు, - కోరదండలును,
విరిజాజి, కస్తూరి, - వెలలేని పునుఁగు,
కోరిన పాఱుటా - కుల చీర లిచ్చి
గారవం బెసఁగ శృం - గారంబు చేసి
వలనొప్పఁ దప్పెట్లు - వాయించుకొనుచుఁ
బొలుపొంద నడి మింట - పొద్దుండఁ జూచి
మెఱయ దంతపు బొట్టు - మెడను గట్టించి
పరఁగఁ బువ్వులఁ దలం - బ్రాలు పోయించి

గూడె గూడెమువారు - కూడందుఁ గుడిచి
కూడఁగట్టుదురు మ - క్కువను దీవించి,
*తరిగొండ నరహరి - దయచేత మేము
నెళవుగాఁ బెండ్లిండ్లు - నెఱవేర్తు మెపుడు
వెలయు మా పెండ్లిండ్ల - విధమిట్ల నన్న!
శ్రీవేంకటేశుని - సేవింపవలయు
వేవేగఁ జూపరే! - విమలాత్ములార!

ద్వారపా:

క. తరిగొండాధీశ్వరుఁడై
యిరవుగ నిందున్న వేంకటేశుని కొసఁగన్
గురుతర కానుక లిప్పుడు
నరులెన్నఁగ నేమి తెచ్చినావే? తరుణీ! ౨౬

చెంచిత:

క. అడవులలో విహరించుచు
విడిబడి మెకములను నేఁడు వేఁటాడుచు మా
కడుపులు సాకుట కష్టము,
కడుకాన్కలు మాకు లేవు గదరోరన్నా! ౨౭

సంవాద దరువు

చెంచిత:

వేడుకగా నే నిప్పుడ సామిని - జూడఁదలఁచినా నన్నా!
నేఁ జూడదలఁచినా నన్నా! 1

* ఈ పాదంతో పాటు ఇక్కడ ర కారప్రాసగల మఱొకపాదం ఉండియుండవలె. అయినా, ఇక్కడ అర్థలోపమేమీ గోచరించటం లేదు.

ద్వారపా:

చేడెరొ! కానుక లియ్యక - స్వామినిఁ జూడనియ్యమే! కొమ్మా!

మా స్వామినిఁ జూడనియ్యమే! కొమ్మా! 2

చెంచిత:

ఈడనె కస్తూరి, జవ్వాదియుఁ, బునుఁ - గిచ్చెదఁ గొనుఁడోరే!యన్నా!

నే నిచ్చెదఁ గొనుఁడోరే! యన్నా! 3

ద్వారపా:

పోఁడిమిగా నివు దవి యొల్లము - పోవే! ముద్దుల గుమ్మా!

నీవు పోవే! ముద్దుల గుమ్మా! 4

చెంచిత:

పుట్టతేనె, బలు పులిజున్నిచ్చెద - నెట్టనఁ గొనరోరన్నా!

మీరు నెట్టనఁ గొనరోరన్నా! 5

ద్వారపా:

గట్టిగ నవి మే మొల్లము, మొల్లముగాఁ - గల్గిన వోహో! కొమ్మా!

మాకు మొల్లముగాఁ గల్గిన వోహో! కొమ్మా! 6

చెంచిత:

తఱచుగ శేషాచలపతి కిప్పుడు - తనుధన మిచ్చెద నన్నా!

నా తనుధన మిచ్చెద నన్నా! 7

ద్వారపా:

తరిగొండాధీశ్వరునకు పచ్చని - ధనము కావలెనమ్మా!

మంచి ధనము కావలెనమ్మా! 8

చెంచిత:

క. తిను మెకముల వేఁటాడుచు
వనములలో నుండు చెంచువారము, మాకున్
ధన మేడనుండి వచ్చును?
నను సామినిఁ జూడనిండు! నయగుణులారా! ౨౮

ద్వారపా:

క. విను! మ్లేచ్ఛాధీశ్వరునకు
గొనకొని హరి కోరినట్టి గుప్తపదార్థం
బునఁ బదివే లిపు డియ్యక
నిను సామినిఁ జూడనియము నీరజనేత్రీ! ౨౯

✳ తుంబురుకోన - వేంకటేశ్వరుఁడు ✳

చెంచిత:

ద్విపద. వినరన్న! నే నొక్క - వేంకటేశ్వరుని
గొనకొని చూతు మా - కోనలోపలను;
ఆ వేంకటేశ్వరుఁ - డధికుఁడో, కాక
యీ వేంకటేశ్వరుం - డెక్కువో? రెండు
తెలియఁ జూతమటంచుఁ - దెఱఁగొప్ప మదినిఁ
దలఁచెద నెపుడు, శ్రీ - తరిగొండ హరికిఁ
దొలినుండి తగిన బం - ధువులము గనుక
నెలమితో మీ స్వామి - నిం జూపరయ్య!

సంవాద దరువు

ద్వారపా:

ఏ కోనలో మీరు వో బాలా!- యెలమి నుందు రెపుడు వో బాలా? 1

చెంచిత:

తుంబురు కోనలో వోలాలా!- తొలఁగకుందు మెపుడు వోలాలా! 2

ద్వారపా:

ఇపుడు కోనలో వో బాలా!- యేల నుందు రెపుడు వో బాలా? 3

****

చెంచిత:

అరఁటిపండ్లు గలవూ వోలాలా! పరికిపండ్లు గలవూ వోలాలా! 4

ద్వారపా:

ఇంక నేమి గలవె? వో బాలా!- యింపుమీఱఁ దెల్పవె! వో బాలా! 5

చెంచిత:

పనసపండ్లు గలవూ వోలాలా!- పాలపండ్లు గలవూ వోలాలా! 6

ద్వారపా:

మఱిన్నేమి గలవే? వో బాలా!-మరువకుండా దెల్పవె! వో బాలా! 7

చెంచిత:

ద్రాక్షపండ్లు గలవే! వో లాలా!-దాది మాఁకులు గలవే! వోలాలా! 8

ద్వారపా:

మీకు దేవుఁ డెవరే? వో బాలా!-మాకుఁ దెల్పు మిపుడు వో బాలా!9

******* ఈ గుర్తులు గలచోట చెంచిత ప్రత్యుత్తరము గల వాక్యము, ద్వారపాలకుల ప్రశ్నగల వాక్యము- వెరసి రెండు వాక్యాలు లుప్తమైనట్లు భావింపబడుతున్నది.

చెంచిత:

తరిగొండాధిపుఁడు వోలాలా!-దైవమయ్య! మాకు వోలాలా!

ద్వారపా:

తే.గీ. వెలఁది! తుంబురుకోనలోఁ గలిగినట్టి
మహిమలే? మిపు డచట సమ్మతముగాను
కోరి విహరింపు చుండేటి వార లెవరె?
తెలుపవే! చెంచుభామ! సందియము లేక.

చెంచిత:

ద్విపద. విమలాత్ములార! నే - వినిపింతు వినుఁడి!
కొమరైన తుంబురు - కోనలో నెపుడు
వలనొప్పఁగా జాతి - వైరముల్ విడిచి
పులులు, నావులు గూడి - పొదలలో మెలఁగు,
కరిసమూహములును, - కంఠీరవములు
సరసంబు లాడుచుఁ - జరియింపుచుండు,
చండఖడ్గ, వరాహ, - శరభ, భల్లూక
గండభేరుండాది - ఘనమృగావళులు
పరువడి నాగాది - ఘన భుజంగములు,
గరుడాదిగా విహం - గమ సమూహములు
గొనకొని నిరతంబు - కూడియాడుచును
వనమెల్ల విహరించు - వైరంబు లేక,
అరుదైన దివ్య పర - మౌషధలతలు
మురువొప్పు మణిదీప - ముల మాడ్కి వెలుఁగు;

మహి నొప్పు గంగా స - మానంబు లగుచు
బహుపుణ్య తీర్థముల్ - ప్రవహించు నచట,
మును లంద ఆ తీర్థ - ములయందు మునిఁగి
పనిఁబూని తమతమ - పర్ణశాలలను
కొందఱు కను మూసి - గొణఁగుచుందుదురు
కొంద ఱేమేమొ - కూయుచుందుదురు,
కొంద ఱచ్చట గుమి - గూడి, కుంపట్లు
ముందర నిడుకొని - మ్రొక్కుచుందుదురు,
కొందఱు వాయువుల్ - కుంభింపుచుంద్రు,
కొందఱు కనుగ్రుడ్లు - గూర్చి నిల్పుదురు;
వెలయఁగా నపుడు మా - వేంకటేశ్వరుఁడు
తొలఁగక వారి ముం - దర నాడుచుండు,
*మురిసి యేకాంత మే - మో చెప్పుచుండు;
తరిగొండ నరహరి - దయచేత మేము
చొరవగా నవి యెల్లఁ - జూతు మో రన్న!

దరువు

ద్వారపా:

వేంకటేశుఁడందో వో బాలా! యింక నేమి జేయునో? వో బాలా! 1

చెంచిత:

జడల మునులందో వోలాలా! - సంచరించు నతఁడో వోలాలా! 2
భూరి భూజములకో వోలాలా!-ప్రోదిఁబెట్టు నతఁడో వోలాలా! 3

'ర' కార ప్రాసగల పాదం ఒకటి ఇక్కడ ప్రతిలో లోపించినట్లు తెలుస్తున్నది.

ప్రజల మీఁద నతఁ డెపుడో - పరువు లెత్తు నతఁడో వోలాలా! 4
చెంచు చెలులతోనూ వోలాలా!-మించి నవ్వు నతఁడో వోలాలా! 5
తరిగొండాధిపుఁడో వోలాలా!-మురిసి మమ్ము నేలునో వోలాలా! 6

ద్వారపా:

కోమలీమణి! మీరున్న కోనలోకి
వచ్చునటువంటి వేంకటేశ్వరుఁడు నెట్టి
వాఁడు? నీ వా విశేషముల్ వరుసగాను
మొనసి తెల్పఁగదే! చెంచు ముద్దుగుమ్మ! ౩౧

చెంచిత:

ద్విపద. వినరన్న! నేఁ జూచు - వేంకటేశ్వరుఁడు
మినమినమని చాల - మెఱిసేటి దేమొ
గట్టిగా తలమీఁద - గదియించి, దాని
చుట్టు పూదండలు - చుట్టుకొన్నాఁడు
లలిమించు మొసలి పి - ల్లల వంటివేమొ
తళుకుగా చెవులకు - తగిలించినాఁడు
పచ్చపచ్చటిదేమొ - బహుశాన మేన
అచ్చుగా నందందు - నతికించినాఁడు
పల్లని కూసేటి - గట్లు శ్రీపాద
పల్లవములయందు - భరియించినాఁడు
గుండూటి దొక్కటి, - కూసేటి దొకటి
రెండుచేతులను ధ - రించి యుండాఁడు
ఎడమచేతను కత్తి - యిరవందఁ బట్టి
కుడిచేత ధరణిపై - గుఱిఁ బెట్టినాఁడు

నల్లని మొయిలు వ - ర్ణము గలవాఁడు
తెల్లనై తగు పట్టె - తిరుమణివాఁడు
కలికి చూపుల గొప్ప - కన్నులవాఁడు
మొలక నవ్వులవాఁడు - ముద్దులవాఁడు
పసపుఁ బూసిన పొఁత - పై హొయల్ మీఱ
విసువక వలెవాటు - వేసి వేడుకను
ప్రాకటంబుగ నొక - పక్షిపై నెక్కి
మా కోనలకు వచ్చు - మమ్మెల్ల మెచ్చు
నలువొప్ప తరిగొండ - నరసింహుఁడగుచు
వెలయు మమ్మేలు నా - వేంకటేశ్వరుఁడు.

దరువు - ఆది తాళం

ద్వారపా:

వేంకటేశ్వరుఁడు వచ్చినపుడు - వేడుకతో మీ రెటు సేవింతురో?
వో బాలా! 1

చెంచిత:

వచ్చినపు డా సామికి మేము - హెచ్చుగ పదములు గడుగుచుందుమో
వోలాలా! 2

ద్వారపా:

పంకజోదరుని పదములు గడిగి,-యింకా మీ రేమి సేతురో?
వో బాలా! 3

చెంచిత:

పాఱుటాకుల పందిటిలోకి - కోరి పిలుచుకపోదు మతని వోలాలా! 4

ద్వారపా:

కోరి పిలుచుకపోయిన స్వామిని - కూరిమితో మీరెటు సేవింతు?
రో బాలా! 5

చెంచిత:

మల్లెపువ్వుల పానుపుఁ బఱచి - చల్లఁగ మే మందుంతు మతని
నోలాలా! 6

ద్వారపా:

చల్లఁగా నందుంచిన హరికి సవరని పూజ - లెల్ల ఎట్లా జేతురో?
వో బాలా! 7

చెంచిత:

పొగడపువ్వుల దండలు వేసి - పొన్న పూలతో పూజలు చేతుమో
వోలాలా! 8

ద్వారపా:

పూజ చేసిన స్వామికి మీరు- భుజియింప నేమేమి యిత్తురో? వో బాలా! 9

చెంచిత:

తియ్యని మామిడిపండ్ల రసమూ, - తేట జుంటితేనె లిత్తుమో వోలాలా! 10

ద్వారపా:

ఆరగించినా తరిగొండాధిపుఁ - డావల నందేమి జేయునో? వో బాలా! 11

చెంచిత:

ద్విపద. వినుఁ డన్నలార! శ్రీ-వేంకటేశ్వరుఁడు
గొనకొని యొడిఁగట్టి - కొని వచ్చినట్టి
కప్పూర బాగముల్ - గరగర నమలి

యప్పుడా విడెము మా - కందతీ కిచ్చి
కోడెగాఁడై మమ్ముఁ - గూడి కొండలకు
వేడుకగాఁ దాను - వేఁటాడ వచ్చు,
పేటుల కెగఁబ్రాకు, - పెరలలో తేనె
మాటి మాటికిఁ దెచ్చు, - మాకెల్ల నిచ్చు,
పువ్వులు ముడుచుఁ, - బుప్పొడి మేన గుప్పు,
నవ్వుచుఁ గళలంటు, - నగుఁబాటుసేయు,
అదర మా చేతి వి - ల్లమ్ము లందుకొని
విడిబడి మెకముల - వేఁటాడి సొలయు,
'అలసితి' వనుచు మే - మలరుల శయ్య
వలనొప్పఁ బఱచి, యా - వరదు నందుంచి,
పునుఁగు పైఁబూసి, పు - ప్పొడి చాల నించి,
యొనరంగ మల్లెపు - వ్వులను పూజించి,
ఫలము లర్పించి, యా - పంకజాక్షునకుఁ
గులుకుచు నెమలీఁకె - కుచ్చెల విసరి,
పదసేవఁ జేయఁగా - బడలిక దేఱి,
అదిమొదల్ సరసంబు - లాడుచు మురియు;
వింతవింతలు జేయు, - వెలయు మాతోడ
పంతంబుతో నేల - పదములు పాడు,
మదన తంత్రాసక్తి - మది నుంచి మమ్ముఁ
గదియ నూహించుఁ, గే - కలువేసి నవ్వు,
మనము రంజిలఁ గూడి - మగుడి మాతోడ
గొనకొని మేమున్న - గూడెంబుఁ జేరు;
ఘనమైన జవ్వాజి - కస్తూరి, మంచి

పునుఁగు చట్టలు, - జాజి పువ్వుల చెండ్లు,
ముదమొప్ప నక్కకొ - మ్మును గొని మమ్ము
సదయుఁడై వీడ్కొని - సామాన్యముగను
*పచ్చిపై నెక్కి యీ - ప్రాంతంబునకును
వచ్చుచుండును గాన - వాఁడె వీఁడనుచు
దలఁచెద, నా పాలి - తరిగొండ హరిని
సొలయక దయచేసి - చూపుఁ డోరన్న!

తే.గీ. అనిన వారిటు లనిరి: హేమాంబరునకుఁ
బునుఁగు చట్టలు, కస్తూరి, పూల చెండ్లు,
అమర జవ్వాజి యిచ్చితి; రంతె చాలు,
నక్కకొమ్మేల? చెప్పవే! నలిననేత్రి! 3౨

చెంచిత:

క. *న క్కొమ్మింటిలో నుండిన
తక్కక నాయింటిలోన ధన మెడతెగకన్
క్రిక్కిఱిసియుండుఁ గావున
నక్కలతో నక్కకొమ్ము లా హరి దెచ్చున్. 33

✳ చెంచునాయకుని రాక ✳

వ. అనిన విని, ద్వారపాలకులు సంతసిల్లి, స్వామినిఁ జూడుమని సెలవిచ్చు సమయంబునఁ జెంచునాయుఁడు చెంచితను వెదకుచు వచ్చి యిట్లనుచున్నాఁడు: 3౪

---

* 'పక్షి' కి వికృతి 'పచ్చి'.

*' నక్క+కొమ్ము'- అని పద విభాగము. ఇది వ్యావహారిక సంధిరూపము.

దరువు

వోవో చెంచితా! - వోహో వోహో చెంచితా! ॥పల్లవి॥

రావో రావో చెంచితా! - రావే! రావే! చెంచితా! ॥ఉపపల్లవి॥

విల్లు నమ్ములు చేతఁబట్టీ - వేఁటలాడే చెంచితా! ॥వోవో చెంచితా!॥ 1

కలికి చూపుల నన్నుఁ జూచే-మొలక నవ్వుల చెంచితా!
॥వోవో చెంచితా!॥ 2

మురిసి మురిసి నన్నుఁ గూడే - ముద్దు వగల చెంచితా!
॥వోవో చెంచితా!॥3

కొడుకును ముద్దాడుచు నుండే - కులుకు వగల చెంచితా!
॥వోవో చెంచితా!॥ 4

శ్రీతరిగొండాధీశుని - సేవఁ జేసే చెంచితా! ॥వోవో చెంచితా!॥5

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

ఎందుఁ బోతి వింత తడవూ? చెంచునాయుఁడా!
ని, న్నెంతా నే వెదకితి నోయి! చెంచునాయుఁడా! 1

చెంచునాయుడు:

అడవిలో నిన్నుఁ గాన, కళికి చెంచితా! నేను
గడగడ వణఁకితిఁ గదవే! కలికి! చెంచితా! 2

చెంచిత:

యేల నీవు వెఱచితివి? చెంచునాయుఁడా! నీ
కేమి గానిపించెనోయి? చెంచునాయుఁడా! 3

చెంచునాయుఁడు:

వుడుత వెక్కిరింపవచ్చె కలికి! చెంచితా! నేను
'అబ్బా!'ని దద్దరిల్లితిని కలికి! చెంచితా! 4

చెంచిత:

వెఱపు నీకు తీతేటట్లా చెంచునాయుఁడా!
వేంకటేశ్వరునిఁ జూతామోయి! చెంచునాయుఁడా! 5

✳ చెంచునాయుఁడు చెంచితను వేంకటేశ్వరుని దర్శింపనీయక అడ్డుకొనుట ✳

చెంచునాయుఁడు:

వేంకటేశ్వరునిఁ జూడ వెఱతు చెంచితా!
వాఁడు, విటకాఁడంటా జెప్పాఁగా నే వింటి చెంచితా! 6

చెంచిత:

శ్రీతరిగొండాధీశుఁడు చెంచునాయుఁడా! అట్లా
చిన్నపని సేయఁడోయి చెంచునాయుఁడా! 7

చెంచునాయుఁడు:

సీ. వావి వర్తన లేక యీ వేంకటేశుండు
పరఁగ మేనత్తను బట్టెనంట!
అదిగాక, బహువల్లవాంగనామణులను
కరఁగించి సిగ్గులు చెఱిచెనంట!
చక్కని పడుచులై మ్రొక్కవచ్చినఁ దాను
మెడ బొట్టుఁ గట్టక విడువఁడంట!

ఆ నాఁడు మీ యక్క యగు చెంచెతను జూచి
మాయగాఁ బట్టుకపోయెనంట!

తే.గీ. కాన నిన్నట్టి జారుఁడు గాంచెనేని
నన్ను మఱపించు, రానీఁడు నిన్ను మగుడి
అవల దిక్కేది? తరిగొండ హరినిఁ జూడ
మించి పోవల, దిటు రావు చెంచుభామ! ౩౫

చెంచిత:

వ. కటకటా! చెంచునాయుఁడా! నీవిట్లా మోడిమాటలంటే విన సహింపదు. శ్రీ వేంకటేశ్వరుండు మహాయోగీశ్వరేశ్వరుండంటా వేదములు పలుకుచుండాయంటా మన తుంబురుకోనలోని జడల మునులు పలుకు చుండుదురు. కావున యీ మహాత్ముని జారుఁడంటే పాపంవచ్చు నోయ్యో! చెంచునాయుఁడా! ౩౬

చెంచునాయుఁడు:

వ. కటకటా! చెంచితా! యీ వేంకటేశ్వరుఁడు జారచోరశిఖామణి యని బహుమంది పెద్దలు చెప్పుచుండుదురు. కావున యీ విటకాని కండ్ల ముందరికి అబ్బబ్బా! మాయబ్బతోడే! నిన్ను పోనియ్యనే! చెంచుభామా!౩౭

చెంచిత:

వ. కటకటా! చెంచునాయుడా! యిట్లా మోడిమాట లననేల? నీవు నమ్మఁ జాలకుంటే, నా వెంటనే రావోయి! చెంచునాయుఁడా! ౩౮

చెంచునాయుఁడు:

వ. కటకటా! చెంచితా! శ్రీ వేంకటేశ్వరుండు నిన్ను నన్నుఁ జూచితే, నన్ను కట్టివేయించి, నిన్ను అపహరింపక మానఁడు. కాఁబట్టి, ఓ యబ్బా!

మాయబ్బతోడే! నే రా వెఱతు; నిన్ను పోనియ్యనే! చెంచుభామా! ౩౯

చెంచిత:

వ. నే నయినా పోయివచ్చేనయ్యా! చెంచునాయుఁడా! ౪౦

చెంచునాయుఁడు:

వ. కటకటా! నిన్ను చూడనియ్యనే! చెంచుభామా! ౪౧

చెంచిత:

వ. నన్ను యేమి సేయమనేవోయి? చెంచునాయుఁడా! ౪౨

చెంచునాయుఁడు:

వ. నాకు యిప్పుడు ఆకలి మెండు అవుతూవున్నది. యేమయినా తెచ్చి పెట్టవే! చెంచుభామా! ౪౩

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

బిడ్డా నెత్తుకొ నీ వుండు చెంచునాయుఁడా! గెఱుసూ
గడ్డాలు తెచ్చిచ్చేనోయి! చెంచునాయుఁడా! 1

చెంచునాయుఁడు:

బిడ్డాను నే పట్టలేను పోవే! చెంచితా! గెఱుసూ
గడ్డా లెత్తూకోనీ వేగ రావే! చెంచితా! 2

చెంచిత:

కొడుకునూ లాలించవోయి! చెంచునాయుఁడా! 3

చెంచునాయుఁడు:

కొడుకూనూ నే పట్టలేనూ పోవే! చెంచితా! వీణ్ణి
గుట్టూరాళ్ల నడుమా పెట్టిపోవె! చెంచితా! 4

చెంచిత:

శ్రీతరిగొండ నరహరికి చెంచునాయుఁడా! వీఁడూ
దాసూఁడోయీ! తిట్టవద్దు చెంచునాయుఁడా! 5

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

చన్ను తాగరా! నా కొడుకా! ॥చన్ను॥ పల్లవి॥
తిండీ మీ యబ్బ కేమో – తెచ్చిపెట్టవలెనంటా ॥చన్ను॥ ఉపపల్లవి॥

ఘోరారణ్యాములో చెంచు-వారికిఁ బుట్టి నీవు
పోరు పెట్టుచుండినాను – పోకతీఱదేమిసేతూ? ॥చన్ను॥ 1

మేలయినా నీ బొజ్జా నిండా – వొప్పుగా కనిపించేటటుల
పాలు చేపు వచ్చినాది- బంగారు నాచిన్ని కొడుకా! ॥చన్ను॥ 2

తరిగొండా శ్రీనరసింహుని – కరుణా గల్గి చాలా నీవూ
సలలితముగా నన్ను – సంరక్షణ చేసేటి నా కొడుకా! ॥చన్ను॥ 3

దరువు - అట తాళం
జోలపాట

కడుపూ నిండుచ పాలు – కంఠమానెను, చాలు
గారాబు నా పట్టి! జో!జో! ॥పల్లవి॥

తడవూ నినుఁ గన్నా మీ - తండ్రి తొడలమీఁద
మోదముగా పవళించూ జో! జో! 1

పొలుపొందఁగా మా - కుల ముద్దరించుటకుఁ
గల ముద్దులాపట్టి! జో! జో! ॥ 2

తెలివిగల ధరణీపై - దీర్ఘాయువుగాను
వర్ధిల్లు నాపట్టి! జో! జో! ॥ 3

బలమొప్పఁగా పుత్ర - పౌత్రాభివృద్ధినా
ప్రబలూరా! నా పట్టి! జో! జో! ॥ 4

చెలఁగి తరిగొండ నర - సింహుని వరముచేత
పుట్టిన బాలా! జో!జో! ॥ 5

వ. అని యిట్లు జోలలు పాడి కొడుకును నిదురపుచ్చి, చెంచునాయునికి ఒప్పగించి, చెంచిత విల్లునంబులు చేతఁబట్టిపోయి చుట్టూ ముట్టూ వేఁట లాడుతూవున్న సమయంబున, వొక పులి వచ్చి చెంచునాయుణ్ణి బెదరించి శిశువును గొనిపోయిన తరువాత, చెంచునాయకి వచ్చే విధం బెటువలెను.ళళ

✳ పులి యెత్తుకొనిపోయిన కొడుకును గూర్చి చెంచిత యారాటము. ✳

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

పెడబొబ్బలు బెట్టితీవి చెంచునాయుఁడా! చిన్నీ
కొడుకూ నేడా నీఁగితివి? చెంచునాయుఁడా! 1

చెంచునాయుడు:

కడుపింతైనా పెద్ద పులి చెంచునాయకీ! నీ
కొడుకు నెత్తుకొని అడవికి వురికే చెంచునాయకీ! 2

చెంచిత:

దొడ్డవిల్లూ, అంబు లుండగ చెంచు నాయకా!
చిన్ని, కొడుకు నెట్లా యిస్తివోయి? చెంచునాయకా! 3

చెంచునాయుఁడు:

బిడ్డ పోతే పీడఁబోయె లేవె! చెంచితా! నే
దొడ్డగా బ్రదికింది చాలూ పోవే! చెంచితా! 4

చెంచిత:

శ్రీతరిగొండ నరహరికి చెంచునాయుఁడా! యింత
దయలేకుండా పోయె నేమో? చెంచునాయుఁడా! 5

చెంచునాయుఁడు:

వ. కటకటా! చెంచితా! బిడ్డకొఱకు నీవు చింతింపఁబనిలేదు. నేను బ్రతికియుంటే చాలు, ఇట్లా బిడ్డల నెంతైనా పుట్టించేఁ గాని, కడుపునిండా యేమైనా తెచ్చిపెట్టు! ౪౫

వ. అనినఁ జెంచునాయుని వెఱ్ఱితనంబునకు నావేశంబు వచ్చి, ధిక్కరింప నూహించి, పతివ్రతా ధర్మంబున నేమి యన లేక, తన పుత్రునిఁ దలంచి చెంచిత యిట్లనియె: ౪౬

దరువు - ఆది తాళం

పుట్టీ పుట్టాకమునుపె నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! ॥పల్లవి॥

నీకు, పులిగండ మేడా రాసె? నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! ॥ఉప పల్లవి॥
పాలు చేపూ వచ్చె నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
నే, నే బాలూల కిత్తురా? నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 1
యెన్నో నోమూలు నోచి నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
నే, నిన్నుఁ గంటిఁ గదరోరి! నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 2
నన్నుద్ధరించేవాని నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
నేను, నమ్మి యుంటిని గదరా! నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 3
పులికి నిన్నొప్పాగించి నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
నే, నెట్లని తాళుదురా? నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 4
కడుపులోనా జాలిమాలి నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
యెంతో, ఘనమైన, దేమిసేతు? నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 5
అద్దూ ముద్దూల చూచే నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!

నా, వద్దా నాడూదు రారా! నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 6
తరిగొండా నరహరికి నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా!
నిత్యాసేవలు జేతు రారా! నా చిన్నీ కొడుకా!
వో చిన్నీ కొడుకా! 7

ద్విపద. అని యిట్లు చింతించి - నంత లోపలను
తన మదిలోఁ గొంత - ధైర్యంబుఁ బూని
విడఁబడి తన చేతి - విల్లెక్కుపెట్టి
యదరార మేటియౌ - అంబులు పట్టి
*దూరాంబకంబులు - దొడిఁగి, వేఁటాడు
*ధైర్యంబు దప్పక - ధరణిపై నిలిచి,
*యెదురుగాఁ జెంచునా - యుని దిక్కుఁ జూచి
'పులి చన్న మార్గంబు - పొందుగాఁ జెప్పు!
చలమున నే దాని - సమయింతు నిపుడు
గిరుల డాఁగినను, భూ - ఝరుల డాఁగినను
మఱి బ్రహ్మ, రుద్రుల - మఱుఁగుఁ జొచ్చినను
*విడువను చూడుము - విలువిద్య శక్తి'
*అని పల్కి, తరిగొండ - హరి నాత్మ నెంచి.

*** ఈ మూడు పాదాలు ప్రాసమైత్రి లేకుండా, దేని కది విడివిడిగా ఉన్నాయి. మూడవ పాదంలో యతిమైత్రికూడ లోపించింది.

** ఈ రెండు పంక్తులు ప్రాసమైత్రి రహితంగా ఉన్నాయి.

చెంచిత:

వ. వినవోయి! చెంచునాయుఁడా! ఆ పులి శిశువును ఎత్తుకొని పోయిన చోటు చెప్పవోయి! చెంచునాయుఁడా! ౪౩

చెంచునాయుఁడు:

వ. వినవే! చెంచుభామా! ఆ పులి పోయిన జాడ నేఁ జూడలేదే! చెంచుభామా! ౪౮

✳ అపశకునములు ✳

వ. చెంచిత యెక్కు పెట్టిన విల్లునమ్ములు నేల విడిచి, తాను వచ్చేటప్పటి యపశకునంబులు దలంచి, తనలోఁదాను ప్రలాపించే విధం బెటువలెను. ౪౯

దరువు - ఆది తాళం

వచ్చే వేళలో నిపుడూ - వాయసము గట్యా
వాయసము గట్యా
కచ్చాడి హెచ్చి పైఁడికంటి - కలకలఁ బల్కే
కలకలఁ బల్కే 1

ఫక్కా ఫక్కాన బుధునిపై - గౌళి పల్కే
పై గౌళి పల్కే
గ్రక్కూనా కుందేళ్లూ - కనఁబడ నురికే
కనఁబడ నురికే 2

ఘూకాలు రెండూ గూడీ - కూఁతాలు బెట్యా
కూఁతాలు బెట్యా
కాకూలు దోఁపాయే, - గరుడూఁడు గట్యా
గరుడూఁడు గట్యా 3

ఫాలా తీర్చి కట్టే, - బావు రెదురాయే
బావు రెదురాయే
బాలూఁడు అందున్నా - పులిపాలై పోయే
పులిపాలై పోయే 4

ఉరువాడి నా చింతా - వుత్పాతమాయే
ఉత్పాత మాయే
తరిగొండ హరికీ నాపై - దయలేకా పోయే
దయలేకా పోయే 5

చెంచునాయుఁడు:

వ. కటకటా! చెంచితా! నా కడుపులో పేగు వుడుస్తూవున్నది. నీవు 'కొడుకో! కొడుకో!' యని కలవరిస్తూ వున్నావు. శ్రీ వేంకటేశ్వరుని గుడిలో నైనా గెంజి వంటకం తెచ్చి పెట్టవే! చెంచుభామా! ౧౦

వ. అనిన, నా చెంచునాయుని వెఱ్ఱితనంబునకు చెంచిత మతిన్నీ చింతించే విధం బెటువలెను. ౧౧

✳ చెంచెత మూర్ఛ ✳

ద్విపద.'కటకటా! నా ముద్దు - గారాబు పట్టి
నిటువలె నీశ్వరుం - డెడఁబాపెఁ దనకుఁ
బ్రాణనాథుఁడు వెఱ్ఱి - వాఁడౌటకతనఁ,
బ్రాణంబు నే నింకఁ - బట్టంగఁ దగునె?
బిడ్డలు లేక నేఁ - బెద్ద కాలమున
గొడ్డురాలనిపించు - కొని, పుట్టియున్న

*నా బిడ్డ నిప్పు డా - పులి కొప్పగించి
*కట్టిడియైన నా - కాయంబు నిలిచె,
నింక గూడెంబున - కెటువలెఁ బోదు?
కొంకక చెంచితల్ - 'కొడుకేది?' యంటె
'వాని నేఁ బులి కిచ్చి - వచ్చితి' ననుచు
నే నెట్లు చెప్పుదు?-నెక్కడఁ బోదు?
హోదైవమా! యెంత - యాపద వచ్చె?
ఈ దేహ మిట నిల్చె - నీ భూమియందు'
అని యని యెలుఁగెత్తి, - హా! యని యేడ్చి
అనువొందఁ దరిగొండ - హరి నాత్మ నెంచి
కన్నులలో నీటి - కణములు దొరుఁగఁ
*జెన్నలరంగ మ - హీ స్థలి రాలె.

✳ చెంచునాయుని కడుపు కక్కుర్తి ✳

దరువు - ఆది తాళం

చెంచునాయుఁడు:

'కొడుకో! కొడుకో'! యని - కలవరించి పడితివటవె! చెంచితా!
బోఁటి! నీవిటులఁ బడితె - కూటి కెట్లనె? చెంచితా! 1
తేటగంజైన గుటికెడు - తెచ్చి పోయవె! చెంచితా! 2
నీవు, వేఁట మాంసం, పందిమాంసం - తెచ్చిపెట్టవె! చెంచితా! 3
గట్టిగా నే నుంటె బిడ్డలు - గలుగరటవే? చెంచితా! 4
పన్నుగా తరిగొండ నరహరి - ప్రభుని కరుణను చెంచితా! 5

** ఈ రెండు పంక్తులు ప్రాసమైత్రి లేకుండా, దేనికది విడివిడిగా ఉన్నాయి. వీటిలో మొదటి పంక్తిలో యతి మైత్రి తప్పింది.

* ఈ పాదంలో యతిమైత్రి ఆలోచింపదగివుంది.

దరువు - ఆది తాళం

చెంచిత:

అయ్యయ్యో! నన్నీడ్చవద్దు చెంచునాయుఁడా!
నీ, ఆఁకలే నేఁ దీర్చలేను చెంచునాయుఁడా! 1

పట్టిమీఁద జాలిగాని చెంచునాయుఁడా!
నా, కేమిపని దోఁచదోయి! చెంచునాయుఁడా! 2

కూడు కావలసియుంటె చెంచునాయుఁడా!
నీవు, గూడెమునా కరుగవోయి! చెంచునాయుఁడా! 3

నా, కొడుకు మీఁద జాలే లేని చెంచునాయుఁడా!
ఇట్లా, బ్రదుకు సేయవచ్చునోయి? చెంచునాయుఁడా! 4

శ్రీతరిగొండ నరహరికిఁ జెంచునాయుఁడా!
నా, జీవ మర్పింతునోయి! చెంచునాయుఁడా! 5

వ. అని, యా చెంచిత స్వామిని ఉద్దేశించి యేమనుచున్నది: ౫౨

దరువు - అట తాళం

ఇంతా నిర్దయుఁడావై- యెంతా జేసితివయ్యో! వేంకటేశా!
చింతా దీర్చే భారం - చిత్తామందున్నాదో, లేదో? వేంకటేశా! 1
నా పాలి తరిగొండా నరహరిని - నమ్మియుంటి వేంకటేశా!
నీకూ కోపామేలనయ్య?- కొడుకుఁ దెచ్చీవోయి! వేంకటేశా! 2

✳ ద్వారపాలకునిపై శ్రీవేంకటేశ్వరుని ఆవేశము ✳

వ. అనినఁ జెంచిత వచనంబులు విని, శ్రీ వేంకటేశ్వరుండు ఒక ద్వార

పాలకునిమీఁద ఆవేశంబు వచ్చిన, చెంచెత భీతిల్లి, యింకొక ద్వారపాలకునితో నేమనుచున్నది: ౭౩

దరువు - జంపె తాళం

చెంచిత:

కమ్మి కుమ్మర సారె - కైవడిని యీ ఘనుని (కనులు)
ముమ్మాటికిని తిరిగి- నా యేమిరో రన్నా? 1

ద్వారపా:

పతి వేంకటేశ్వరుఁడు-తనమీఁద కొచ్చి యిం
దతులిత మేమి యీ - డాడుచున్నాఁడు! 2

చెంచిత:

గట్టిగా యీ ఘనుని - పట్టి నే నడిగితే
దిట్టఁడై నా సుతునిఁ- దెచ్చీయు నన్నా? 3

ద్వారపా:

తక్కకను మనపాలి- తరిగొండ నరహరిని
అక్కఱతొ మ్రొక్కి నీ- వడుగవే! కొమ్మా! 4

✳ చెంచిత యాపద మ్రొక్కులు ✳

వ. అనినఁ జెంచుభామ యేమనుచున్నది: ౭౪

ద్విపద. శ్రీవేంకటేశ! నా - శిశువు నెట్లయిన
నీవేళఁ దెచ్చి నా- కిచ్చితివేని
గ్రక్కున నోటి బీ - గము వేసికొనియు
ఎక్కువగా మింట - నిల్లు గట్టుకొని

*నీ పైన భక్తితో - నే నడుగు దండాలు
*హితవు మీఱంగ నే - నిచటికి వచ్చి
పిడికెడు రూకలు - బిడ్డచే నీకు
ఎడమ కొప్పెరలోన వేయింతు నేను
*గండ దీపము మోతుఁ - గ్రమముతో నీకుఁ
*బొర్లు దండంబులు - పొరలింతు నేను
పొందుగా నేఁ గన్న - బుడుత నా చిన్నఁ
బొందుగా నిచ్చిన, - బొందె నీ కిత్తుఁ,
దప్ప నే నీ మాటఁ - దరిగొండ వాస!
చెప్పవే! యొక మాట - శ్రీ వేంకటేశ!

✳ ద్వారపాలకుని (స్వామివారి) పలుకులు ✳

ద్వారపాలక (స్వామి వారి) వచనం:

వ. ఓ చెంచుభామా! నీ వొనరఁగా నన్నుఁ జూచెదనని చెప్పి, చూడక వేఁటకుఁ బోయినందులకు పులి నీ పుత్రు నెత్తుకొని పోయినది. ఇప్పుడు బుద్ధి తెచ్చుకో! ౹౹

ద్విపద. పరఁగఁగా నీ మ్రొక్కు - బళ్లన్ని తీర్చు!
తరళాక్షి! యిదిగాక, - ధనము శీఘ్రముగ
ముదుపుగాఁ దెచ్చి నా - ముందరఁ బెట్టి
కొడుకును నెత్తుకొ - గూడెంబుఁ జేరు!
అంతటఁ దరిగొండ - హరియైన నేను
సంతసంబున నీకు - సంపద లిత్తు.

****ఈ నాలుగు పాదాలు ప్రాసమైత్రి రహితంగా, దేని కది విడిగా ఉన్నాయి.

చెంచిత:

తే.గీ. శ్రీరమాధీశ! యిపు డీవు చెప్పినట్టి
ధనము నే నెందుఁ దెత్తును? దానవారి!
నీవు ధనమున్న గుఱుఁజెప్పు నిజముగాను
తెచ్చి యిచ్చెద నది నేను దానవారి! ౫౬

ద్వారపా. (స్వామివారి) పల్కులు:

ద్విపద. వినవె! చెంచెత! నీవు – విశదంబుగాను
కని పర్వతంబు, శృం – గము లాఱు గడచి,
తలఁగక యుండెడి – ద్వాదశశృంగ
ములు గల నగము ల – గ్గలముగా దాఁటి,
.... – యవలఁ జెన్నొందు
షోడశశృంగాద్రిఁ – జొరవతోఁ జొచ్చి,
నదులు మూఁడును దాఁటి, – నాల్గు మార్గములు
కుదురుగా నొక దిక్కు – కూడిన చోట
నిలిచిన చోట........ జ్వాలలోను
తొలఁగక బహుసుధా – ధారలు నెందుఁ
బడనీయ కయ్యంత్ర – పానంబు చేసి,
ముడిపడి తన మార్గ – మున కడ్డమగుచు
పడగ క్రిందను, తోఁక – పైనఁ బెట్టుకొని
బడలక సుధఁగ్రోలు – పాము వాకట్టు
గట్టి, మనంబుతో – గాలిని మూట
గట్టి, వారక సూర్య, – కమలశత్రువుల
మండలంబులు దాఁటి, – మాయాభిమాన

చంద్రగ్రహంబుల నెం - చక పాఱంద్రోలి,
వెలయు శృంగములతో - విఖ్యాతమగుచు
విలయ మెన్నడు లేని - వేదాద్రి కరిగి,
సద్రూప బలములు - స్థాపించియున్న
చిద్రూపధనమును - జేకొని వచ్చి,
అతిభక్తి మీఱ మా - కర్పించు! నీకు
గతియగు బిడ్డను - గరిత! నీ కిత్తు!
అని యిట్లు తరిగొండ - హరి దయమీఱ
మొనయ, మెల్లఁగఁ జెంచు - ముదిత యిట్లనియె:

చెంచిత:

వ. నే నెట్లైనా నతిసాహసము చేసి, యెట్లయినాను స్థిరముగాఁగ చిద్రూపధనమును నీ కిచ్చెదను; నీవు మచ్చి కలర నా కుమారుని బ్రదికించు నళిననాభా! ౯౬

✳ శ్రీస్వామివారు చెంచితపుత్రుని బ్రదికించుట ✳

తే.గీ. అనుచుఁ జెంచిత ప్రార్థింప, నా క్షణమున
మించి హరి పెద్దపులిని వధించి, దాని
కడుపులో నున్న చెంచిత కొడుకు నపుడు
మరల బ్రతికించి తెచ్చి యా మగువ కిచ్చె. ౯౭

తే.గీ. అపుడు చెంచిత హర్షించి యాత్మసుతుని
ముద్దులాడుచు, నటమున్ను మ్రొక్కినట్టి
మ్రొక్కుబడులన్ని తీర్చి, యా మూలధనము
నెలమి సాధించి హరి కిచ్చి యిట్టులనియె: ౯౮

⁕ మంగళము ⁕

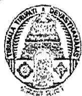
ద్విపద. అంగజజనక! వి- ఖ్యాతుఁడ! నీకు
మంగళం బలమేలు - మంగా హృదీశ!
మంగళము తరిగొండ - మనుజ హర్యక్ష!
మంగళం బహిశైల! - మంగళ మనుచు
వినుతించి మ్రొక్కి, యా - వేంకటేశ్వరుని
యనుమతిఁ గైకొని, - యందుండి కదలి
చెంచునాయునిఁ గూడి - శిశువు నెత్తుకొని
చెంచిత గూడెంబుఁ - జేరె వేడుకను;
శ్రీనివాసుఁడు భక్త - సేవఁ గైకొనుచు
నానందనిలయమం - దాడుచునుండె.

⁕ కృతి సమర్పణము ⁕

ద్విపద. అని యిట్లు శేషాచ - లేశ్వరుండగుచుఁ
దనునేలు తరిగొండ - ధాముని పేర
వలనొప్పఁగా నంద - వరకులోద్భవుఁడు
చెలువంబు పొదలు వ - సిష్ఠ గోత్రుండు
అమిత కానాలవం - శాబ్ధి చంద్రుండు
విమల మానసుఁడు, కృ - పాబ్ధివాసుండు
అతనికిఁ బ్రియకాంత - యగు మంగమాంబ
సుత వెంగమాంబిక - సురుచిరంబుగను

కరమొప్పఁ జెంచెత - కథ వివరించె;
నిరవంద శ్రీవేంకటేశ! భూచక్ర
*మందిది పూర్ణమై, - యసమాన మహిమ
*నాచంద్రతారార్క - మై యుండుఁగాక!

**ఈ చివరి రెండు పాదాలు ప్రాసమైత్రి రహితంగా, దేని కది విడిగా ఉన్నాయి. ఈ రెంటికి మధ్య పూర్ణబిందు పూర్వక 'ద' కారప్రాసగల ఒక పంక్తి, 'చ' కారప్రాసగల మఱియొక పంక్తి లోపించినట్లు తెలుస్తున్నది.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

బాలాజి వికలాంగుల శస్త్ర చికిత్స పరిశోధనా మరియు పునరావాస కేంద్రం (బర్డ్)

నిరంతర సేవాకార్యక్రమం

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు, శారీరక వికలాంగములతో బాధపడువారికి సేవచేస్తూ ఉపశమనం కలుగజేయుటకొరకై 'బాలాజీ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్జరీ రీసెర్చి మరియు రిహాబిలిటేషన్ ఫర్ ది డిసేబుల్డ్' బర్డ్ సంస్థను స్థాపించింది. ఈ సంస్థ తి.తి.దేవస్థానం చేస్తున్న మానవసేవకు ప్రధాన ప్రతీక.

1985 లో స్థాపింపబడిన 'బర్డ్' సంస్థ అర్థోపెడిక్స్ (శల్యవైద్యం) రంగంలో అనేక విధాలుగా కృషిచేస్తున్నది. కాన్‌జెనిటల్ అనోమలిస్, సెరిబ్రాల్ పల్సీ రోగులు మరియు పోలియో వ్యాధి గ్రహస్థులకు ఈ ఆసుపత్రిలో విలువైన చికిత్సను చేస్తూ, నిరుపేదల సేవలో అంకితమై పూర్తి బాధ్యతలతో సేవలందిస్తున్నది.

'బర్డ్' ప్రధాన అంశములు

❖ చికిత్సలో ఆధునిక సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ఉపయోగించి చిన్నపిల్లల శల్య శస్త్ర చికిత్స, కీళ్ళమార్పిడి మరియు పునరావాసం కల్పించుట. ❖ 250 పడకల సామర్థ్యంతో, నాలుగు ఆపరేషన్ థియేటర్లతో ఎయిర్‌కండిషన్‌తో కూడిన ఆసుపత్రి. ❖ ఉచితంగా కృత్రిమ అవయవాల వితరణ, సహాయము, ఊతనందించుట. ❖ "బర్డ్"కు అందించే అన్ని విరళాలపై ఆదాయపు పన్ను చట్టం సెక్షన్ 80(జి) క్రింద పన్నుమినహాయింపు. ❖ 5 లక్షలు రూపాయలిచ్చిన దాతల పేర్లు ఫోటోలతోకూడ "బర్డ్" ఆసుపత్రిలో ఏర్పాటు చేస్తారు. ❖ ఒక సంవత్సరంలో (కాలండర్ ఇయర్) 5 మందికి 3 రోజులపాటు ఉచిత దర్శనం. 10 లడ్లు (చిన్నవి), ఒక దుప్పట, శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి, పద్మావతి అమ్మవార్ల వెండిబొమ్మలుగల మెమెంటో బహుకరణ. ❖ రు. 10 లక్షలు ఆపై విరాళమిచ్చిన దాతల పేర్లు గదివద్ద ఏర్పాటు చేస్తారు.

సహృదయులైన దాతల మరియు సామాన్య ప్రజలు "బర్డ్"కు అందజేసి విరాళాలు వివిధ ప్రాజెక్టుల అమలు, ఉచితంగా కృత్రిమ అవయవాల సరఫరా, ఉచితంగా ఆహారం, తగ్గింపు రేట్లతో రోగులకు ప్రయాణ సౌకర్యాలు కల్పించుటకు వినియోగించడం జరుగుతుంది. విరాళాలను - కార్యనిర్వహణాధికారి, బర్డ్ ట్రస్టు, తి.తి.దేవస్థానములు, తిరుపతి - 517 501 వారి పేరుతో డిమాండు డ్రాఫ్టులద్వారా పంపవచ్చును.

Published by Sri A.P.V.N. Sarma, I.A.S., Executive Officer
T.T.Devasthanams and Printed at Sri Parasaraya Press, Sri Vyasasramam.